

לקוטי תורה • פרשת שלח • מאמר 1

שלח לך אנשים כו'

”שלח לך אנשים” (במדבר י”ג, ב')

המרגלים, אנשים בעלי שיעור קומה, רצו להישאר במדבר ולקבל את אור ה' רק עד בחינת הדיבור האלוקי, מפני שחששו שהתגלותו למטה תבטל אותם. יהושע וכלב ידעו שכוונתו העצמית של ה' היא דירה בתחתונים: אור אין סוף, שהוא ”מאד מאד” בלי גבול, מתגלה בעולמות הנסתרים והנגלים רק באמצעות המצוות המעשיות של ארץ ישראל הגשמית, משום שהעליון ביותר מתגלה דווקא בתחתון ביותר.

מוקדש לכבוד

מוקדש לכבוד הגאון המקובל רבי לוי יצחק שניאורסאהן זצ”ל

אבי הרבי, רבי לוי יצחק

LikuteiTorah.com

הפרשה החסידית

/likuteitorah.com/he/likutei-torah/shelach/1

הנקודה

המרגלים, אנשים בעלי שיעור קומה, רצו להישאר במדבר ולקבל את אור ה' רק עד בחינת הדיבור האלוקי, מפני שחששו שהתגלותו למטה תבטל אותם. יהושע וכלב ידעו שכוונתו העצמית של ה' היא דירה בתחתונים: אור אין סוף, שהוא "מאד מאד" בלי גבול, מתגלה בעולמות הנסתרים והנגלים רק באמצעות המצוות המעשיות של ארץ ישראל הגשמית, משום שהעליון ביותר מתגלה דווקא בתחתון ביותר.

כל קטע: לשון המאמר, אחר כך התרגום, ואחר כך ביאור קצר תחת קו זהב. המספרים הקטנים בלשון המאמר מפנים להערות שבסוף.

המאמר בקצרה

מדוע סירבו המרגלים, נשיאי ישראל, להיכנס לארץ, ומדוע משבחים אותה כ"ארץ זבת חלב ודבש"? אדמו"ר הזקן פותח בלחם: האדם, שנברא בדיבור אלוקי, זקוק למזון משום שהניצוצות שנפלו לנבראים התחתונים מושרשים גבוה יותר משורשו שלו. כך גם הנשמה יורדת לעולם הזה כדי להכניע את הסטרא אחרא ולרומם את כבוד ה', כמו יתרון האור הבא מן החושך או כמו זרע שנרקב לפני שהוא צומח. העולמות הם העלמות, היכלות המסתירים את אור אין סוף כדי שיתאפשר קיומם של נבראים מוגבלים; תחילה הנשמה מכניעה את ההעלם על ידי סור מרע, ואחר כך היא גורמת לכלים לקבל את האור באמצעות רמ"ח מצוות עשה, הנמשכות מחכמה עילאה. חלב ודבש הם חסד וגבורה הנמשכים באמצעות המצוות האלה, שאפשר לקיימן בשלמותן רק בארץ, המקבילה לארץ שלמעלה. המרגלים רצו שהאור יעצור במדרגת הדיבור, ה"מדבר"; יהושע וכלב ידעו שהעליון ביותר מתגלה בתחתון ביותר, כשם שרמזו במעשה מגלה יותר מדיבור. גם חכמת התורה נמשכת למטה רק באמצעות מעשים וחסד, ולכן המצוות קודמות.

מבנה

1	השאלות וסוד הלחם	11
מדוע סירבו המרגלים להיכנס לארץ, ומהו השבח שב"חלב ודבש"? כמעט כל המצוות המעשיות תלויות בארץ. האדם, אף שנברא בדיבור אלוקי, מתקיים מלחם, משום שרפ"ח הניצוצות שנפלו לדומם, לצומח ולחי מושרשים גבוה יותר ממקורו שלו בתיקון.		
2	ירידת הנשמה	21
הנשמה יורדת לעולם הנמוך הזה כדי להכניע את הסטרא אחרא, וכך מתרומם כבודו של הקב"ה, בדומה ליתרון האור הבא מן החושך או לזרע שחייב להירקב לפני שהוא נובט.		
3	עולמות של העלם ואיברי המלך	31-4
תפילת אליהו מדברת על הספירות המנהיגות את העולמות הנסתרים; "עולם" הוא מלשון "העלם", וההיכלות שבזוהר מסתירים את אור אין סוף כדי שיתאפשר קיומם של נבראים מוגבלים, עד שבעולם הגשמי הזה אין רואים אלוקות. הנשמה מכניעה את ההעלם הזה באמצעות "סור מרע" וגורמת לכלים לקבל את האור באמצעות "עשה טוב" — רמ"ח מצוות עשה, "איברי המלך", הנמשכים מחכמה עילאה.		
4	חלב ודבש: המרגלים, יהושע וכלב	51
חלב ודבש הם שתי הזרועות, חסד וגבורה, הנמשכים באמצעות המצוות המעשיות, שאפשר לקיימן באופן מהותי רק בארץ, המקבילה לארץ שלמעלה. המרגלים חששו שהתגלות למטה "תכלה" אותם והעדיפו את ה"מדבר", מדרגת הדיבור האלוקי; יהושע וכלב אמרו "טובה הארץ מאד מאד", כי ה' חפץ בדירה למטה, והעליון ביותר מתגלה בתחתון ביותר, כמו רמז במעשה, אותיות חותם בשעווה או חוטי הציצית.		

משה, שמדרגתו הייתה גבוהה עוד יותר, התפלל 515 פעמים להיכנס לארץ, שהיא תכלית הבריאה, אך לא זכה לכך; יהושע הוא שהכניס את העם.

מעשים והמשכת החכמה

שבע האומות הן שבע המדות של עולם התוהו, המתבררות באמצעות המצוות, ואילו המדבר מגיע רק עד הפנימיות ולא עד עשיה. כפי שמוסבר באיגרת הקודש, אפילו חכמת התורה, הנמשכת לדיבור, זקוקה לחסד העליון המתעורר באמצעות צדקה ומעשי חסד; התורה נקראת "מדבר", ובכל זאת הכול הוא "לעשות בארץ".

טעות המרגלים

אור התורה יכול להימשך רק לאחר קיום המצוות: "אם אין יראה אין חכמה", ו"קדשנו במצוותיך" קודם ל"יותן חלקנו בתורתך", כשם שישראל אמרו "נעשה" לפני "נשמע".

מושגים

ארץ ישראל שלמעלה א"י שלמעלה

המקבילה הרוחנית של הארץ הגשמית: מדרגת הדיבור האלוקי, מלכות, המדרגה התחתונה ביותר שבאלוקות. הארץ שלמטה מקבילה לה, אך הגילוי המלא בא רק באמצעות המצוות שמקיימים למטה.

חלב ודבש חלב ודבש

שתי ה"זרועות", חסד וגבורה: המשכת האלוקות באמצעות המצוות המעשיות, "רמ"ח איברים דמלאכא".

רפ"ח הניצוצות רפ"ח ניצוצין

ניצוצות קדושה שנפלו לנבראים התחתונים בשבירת הכלים. שורשם גבוה יותר ממקורו של האדם בתיקון, ולכן האדם מתקיים מן הדומם, הצומח והחי.

העולמות כהעלם עלמין מלשון העלם

העולמות, היכלות הזוהר, מסתירים את אור אין סוף ומגלים אותו רק לפי יכולת ההשגה של כל נברא, כדי שנבראים מוגבלים יוכלו להתקיים בלי להתבטל.

הכנעת הסטרא אחרא אתכפיא סטרא אחרא

"סור מרע", שעל ידו מתרומם כבודו של הקב"ה: השלב הראשון, לפני שהכלים יכולים לקבל את האור באמצעות "עשה טוב".

איברי המלך רמ"ח אברין דמלאכא

רמ"ח מצוות עשה, שכל אחת מהן היא המשכה מחכמה עילאה, כשם שהמוח נותן חיות לכל איבר.

מדבר ודיבור מדבר / ומדברך נאווה

המדרגה שהמרגלים רצו בה: גילוי המגיע רק עד הדיבור האלוקי, הארץ שלמעלה, ולא עד העולם הגשמי.

מאד מאד

אור אין סוף בלי גבול, הנמשך לעולמות הנסתרים והנגלים רק באמצעות הארץ שלמטה; ולכן נאמר "טובה הארץ מאד מאד".

דירה בתחתונים דירה בתחתונים

כוונתו העצמית של ה' בבריאה, המתממשת כאשר נוכחותו מתגלה למטה כפי שהיא למעלה, ואף יותר, כמו אור הבא מן החושך.

השאלות וסוד הלחם

1 שלח לך אנשים^{1,2} כוי. ענין המרגלים שהיו נשיאי העדה אנשי שם³ כוי ומה טעם שלא רצו ליכנס לארץ ישראל.

”שלח לך אנשים” וכו’. [יש להבין] את עניינם של המרגלים, שהיו נשיאי העדה, אנשי שם וכו’, ומדוע לא רצו להיכנס לארץ ישראל.

המאמר פותח בציווי ה' למשה לשלוח אנשים לתור את ארץ כנען. המרגלים היו אנשים בעלי שיעור קומה, ואדמו"ר הזקן מתאר אותם בלשון שהתורה משתמשת בה במקום אחר לתיאור מנהיגים חשובים: ”נשיאי העדה, אנשי שם”. השאלה הראשונה היא מדוע אנשים כאלה לא רצו להיכנס לארץ.

וגם להבין מהות מדרגת א"י [ארץ ישראל]. הנה כתיב הארץ אשר נתתי להם ארץ זבת חלב ודבש⁴ ומה שבח הוא זה.

יש להבין גם מהי מהותה של מדרגת ארץ ישראל. והנה כתוב: ”הארץ אשר נתתי להם, ארץ זבת חלב ודבש”; ומהו השבח בכך?

שאלה נוספת היא מהי מהותה של ארץ ישראל. הכתוב משבח אותה כ”ארץ זבת חלב ודבש”, ואדמו"ר הזקן שואל מה משמעותו של שבח זה. בהמשך המאמר מוסברים החלב והדבש כשתי ”זרועות” — חסד וגבורה — והם מבטאים את המשכת האלוקות באמצעות המצוות המעשיות.

אך צריך להבין דהנה כל המצוות מעשיות רובם ככולם תלויים דוקא בא"י [בארץ ישראל]⁵ ובפרט ענייני זרעים וקדשים (ובמדבר היו הקרבנות לפי שעה).

אך צריך להבין: כמעט כל המצוות המעשיות תלויות דווקא בארץ ישראל, וכיחוד ענייני זרעים וקדשים (ובמדבר היו הקרבנות רק לפי שעה).

לפני התשובה מציין אדמו"ר הזקן שכמעט כל המצוות המעשיות תלויות בארץ ישראל, ובעיקר דיני זרעים — המצוות הקשורות לעבודת האדמה — ודיני קדשים, כלומר הקרבנות. הקרבנות שהקריבו בני ישראל במדבר היו הסדר זמני בלבד.

הנה כתיב כי לא על הלחם לבדו⁶ יחיה האדם כי על כל מוצא פי ה' וגו' וצריך

והנה כתוב: ”כי לא על הלחם לבדו יחיה האדם, כי על כל מוצא פי ה' וכו'”. וצריך

כדי להסביר מדוע המצוות תלויות בארץ, אדמו"ר הזקן מביא תחילה את הפסוק: ”לא על הלחם לבדו יחיה האדם, כי על כל מוצא פי ה'”. הפסוק מלמד שלא הלחם לבדו מחיה את האדם, אלא גם הדיבור האלוקי שבתוכו.

להבין היתרון שבלחם והלא האדם גי'כ במאמר נברא⁷ כמ"ש נעשה אדם⁸ כו' ולמה צריך האדם לקבל חיותו מהלחם דוקא.

להבין מהו היתרון שבלחם. הרי גם האדם נברא במאמר, כמו שכתוב: "נעשה אדם" וכו'; ואם כן, מדוע האדם צריך לקבל את חיותו דווקא מן הלחם?

הקושי הוא שגם האדם נברא בדיבור אלוקי — "נעשה אדם" — ולכן כבר יש בו דיבור של ה' המחיה אותו. מדוע, אם כן, עליו לקבל את חיותו מן הלחם, שהוא מדרגה נמוכה ממנו?

אך העניין הוא כי מוצא פי ה' שבדצי"ח [שבדומם צומח חי] הוא ענין הרפ"ח ניצוצי' [ניצוצים] שנפלו בשבירת הכלים והאדם הוא מהתיקון

אך העניין הוא ש"מוצא פי ה'" שבדומם, בצומח ובחי הוא ענין רפ"ח הניצוצות שנפלו בשבירת הכלים, ואילו האדם הוא מבחינת התיקון.

התשובה מבוססת על ההסבר הקבלי בדבר שבירת הכלים: כאשר הכלים הקדמוניים נשברו, נפלו רפ"ח ניצוצות של קדושה והסתתרו בנבראים התחתונים. הדיבור האלוקי שבדומם, בצומח ובחי הוא ניצוצות אלה, ואילו האדם הוא מבחינת התיקון — הסדר המתוקן.

ולכן צריך האדם לקבל חיותו מדצי"ח [מדומם צומח חי] דוקא. לפי ששרה הרפ"ח ניצוצין⁹ הוא מאד נעלה¹⁰ כמבואר במ"א.

ולכן האדם צריך לקבל את חיותו דווקא מן הדומם, הצומח והחי, מפני ששורש רפ"ח הניצוצות נעלה מאד, כמבואר במקום אחר.

משום כך האדם צריך לקבל את חיותו דווקא מן המינרלים, הצמחים ובעלי החיים. הניצוצות שבתוכם נובעים משורש נעלה מאד, נעלה יותר משורשו של האדם בתיקון; לכן הנבראים התחתונים יכולים להחיות את האדם, אף שהוא גבוה מהם.

קטע 2 • 211

ירידת הנשמה

2 וכמו כן ענין ירידת הנשמה לעוה"ז השפל דוקא הוא כדי לאכפייא לסטרא אחרא בכדי שעייז אסתלק יקרא דקוב"ה [דקודשא בריך הוא] כיתרון אור הבא מן החשך¹¹ דוקא.

כך גם ירידת הנשמה דווקא לעולם הזה השפל נועדה להכניע את הסטרא אחרא, כדי שעל ידי כך ייתעלה כבודו של הקדוש ברוך הוא, בדומה ליתרון שיש לאור הבא דווקא מן החושך.

אותו עיקרון מסביר מדוע הנשמה יורדת לעולם הגשמי והשפל הזה: כדי להכניע את הסטרא אחרא, הצד המתנגד לקדושה. כלשון הזוהר, כאשר הסטרא אחרא נכנע "מתעלה כבודו של הקדוש ברוך הוא", בדומה ליתרון המיוחד של אור היוצא מן החושך.

וכמו עדי"מ מגרעין הנזרע בארץ שע"י הרקבון שנרקב ונפסד בארץ הוא צומח אח"כ בתוספת רב וכיתרון האורכו.¹²

הדבר דומה, בדרך משל, לגרעין שנזרע באדמה: באמצעות הריקבון, כשהוא נרקב ומתפרק באדמה, הוא נובט לאחר מכן בתוספת גדולה; וכמו "יתרון האור" וכו'.

הדוגמה היא גרעין: תחילה עליו להירקב ולהתפרק באדמה, ורק לאחר מכן הוא נובט ומניב הרבה יותר ממה שנזרע. כך גם ירידת הנשמה למטה מביאה לגילוי גדול הרבה יותר — "יתרון האור" הבא מן החושך.

קטע 3 • 31-4

עולמות של העלם ואיברי המלך

3 וביאור הענין דהנה אליהו אמר בתיקונים¹³ אתה הוא דאפיקת עשר תקונין וקרינן להון עשר ספירן לאנהגא בהון עלמין¹⁴ סתימין דלא אתגלין כו'.

ביאור הענין: אליהו אמר בתיקונים: "אתה הוא שהוצאת עשר תיקונים, ואנו קוראים להם עשר ספירות, כדי להנהיג באמצעותן עולמות נסתרים שאינם מתגלים" וכו'.

כדי לבאר זאת, פונה אדמו"ר הזקן לתפילתו של אליהו בתחילת תיקוני זוהר. שם אליהו פונה אל ה' כמי שהוציא את עשר הספירות כדי להנהיג באמצעותן את העולמות הנסתרים.

עלמין הוא מלשון העלם¹⁵ ונקי' בזוהר היכלות היכל החסד היכל הגבורה היכל הזכות כו' ובתוכם נשמות שנהנין מזיו¹⁶ השכינה ומלאכים שעומדים באהבה ויראה ופחד כו'.

"עולמות" (עלמין) הוא מלשון העלם, הסתרה. בזוהר הם נקראים היכלות: היכל החסד, היכל הגבורה, היכל הזכות וכו'. בתוכם נמצאות נשמות שמתענגות מזיו השכינה, ומלאכים שעומדים באהבה, ביראה ובפחד וכו',

המילה הארמית לעולמות, "עלמין", קשורה למילה "העלם": עולם הוא מדרגה שבה האלוקות מוסתרת. זוהר קורא לעולמות האלה היכלות, וכל היכל נקרא על שם מידה אלוקית. בתוכם נמצאות נשמות שמתענגות מזיו השכינה, ומלאכים שעובדים את ה' באהבה וביראה.

כמו מחנה מיכאל בחי' אהבה ומחנה גבריאל בחי' יראה ופחד כמארז"ל [כמאמר רבותינו זכרונם לברכה] נהר דינור יוצא מזיעתן של חיות¹⁷ כו'.

כמו מחנה מיכאל, שהוא כחינת אהבה, ומחנה גבריאל, שהוא כחינת יראה ופחד. וכמאמר חז"ל: "נהר דינור יוצא מזיעתן של חיות" וכו'.

המלאכים מאורגנים במחנות: מחנה מלאך מיכאל עובד מתוך אהבה, ומחנה מלאך גבריאל מתוך יראה ופחד. דברי הגמרא שנהר דינור נובע מזיעתן של החיות, המלאכים הקדושים, מובאים כדוגמה ליראה הזאת.

ואומרים שירה כל אחד ואחד לפי השגתו וההיכל הוא בחינת כולל¹⁸ שכולל כל הפרטיות שבתוכו

והם אומרים שירה, כל אחד ואחד לפי השגתו. ההיכל הוא בחינה כוללת, הכוללת את כל הפרטים שבתוכו;

כל נשמה ומלאך משבחים את ה' לפי מידת השגתם. ההיכל הוא מדרגה כללית ומקיפה, הכוללת בתוכה מדרגות פרטיות רבות.

כמו היכל החסד כללותו הוא חסד והפרטיות שבתוכו הוא חכמה שבחסד חסד שבחסד כו' וכל הע"ס

[העשר ספירות] וכמשל העיגול ובית שכוללים כל הפרטיות שבתוכם.^{19, 20}

לדוגמה, היכל החסד: כללותו היא חסד, ואילו הפרטים שבתוכו הם חכמה שבחסד, חסד שבחסד וכו', וכל עשר הספירות; כמו במשל העיגול והבית, הכוללים את כל הפרטים שבתוכם.

היכל החסד, למשל, הוא חסד בכללותו, אך כלולות בו עשר הספירות, שכל אחת מהן היא בחינה בחסד: חכמה שבחסד, חסד שבחסד וכן הלאה. כך גם עיגול או בית: צורה אחת המקיפה את כל הפרטים שבתוכה.

4 וזהו פי' לאנהגא בהון עלמין עלמין הם בחי' ההיכלות בחי' הכוללת ולאנהגא הוא בחינת הפרטיות

שבתוכם וההיכל הוא מעלים ומסתיר אור א"ס ב"ה שלא יתגלה להם כ"א לפי השגתם שלא יהיו בטלים בא"ס ב"ה לפי

וזהו פירוש "להנהיג בהם עולמות": "עולמות" הם בחינת ההיכלות, הבחינה הכוללת, ו"להנהיג" היא בחינת הפרטים שבתוכם. ההיכל מעלים ומסתיר את אור אין סוף ברוך הוא, כדי שיתגלה להם רק לפי מידת השגתם, וכדי שלא יתבטלו באין סוף ברוך הוא; שכן

כעת מפרש אדמו"ר הזקן את דברי אליהו: "עולמות" הם ההיכלות, הבחינה הכללית, ואילו "להנהיג" מתייחס לבחינות הפרטיות שבתוכם. תפקיד ההיכל הוא להסתיר את אור אין סוף, ולאפשר לו להאיר לנשמות ולמלאכים רק במידה שהם מסוגלים להשיג, כדי שלא יתבטלו לחלוטין באין סוף.

שהם בעלי גבול מאין ליש ואינם מערך ומהות א"ס ב"ה שאין לו תחלה ואין לו תכלה

הם בעלי גבול, שנבראו מאין ליש, ואין הם באותו סדר ובאותה מהות כמו אין סוף ברוך הוא, שאין לו ראשית ואין לו תכלית.

הנבראים הם בעלי גבול, והם נבראו יש מאין; אין להם כל השוואה לה', שאין לו ראשית ואין לו תכלית. קיומם כישויות נפרדות תלוי בכך שהאור מוסתר מהם.

ולכן צריך ההיכל להעלים ולהסתיר כו' (ובבחי אצילות הוא בחי אורות וכלים) עד שבהשתלשלות רבות נעשה שמים וארץ גשמיים [גשמיים] שאין נראה בתוכם אלקות כלל כ"א בבחי יש ודבר נפרד בפ"ע

[בפני עצמו]²¹ בחי סט"א [סטרא אחרא]

ולכן ההיכל צריך להעלים ולהסתיר כו' (ובבחינת אצילות מדובר בבחינת אורות וכלים), עד שבאמצעות השתלשלות ארוכה של שלבים נעשו שמים וארץ גשמיים, שאין נראית בהם אלקות כלל, אלא רק בחינת יש ודבר נפרד בפני עצמו, בחינת סטרא אחרא.

משום כך ההיכלות צריכים להסתיר; באצילות, העולם העליון ביותר, הכלים המלבישים את האורות ממלאים תפקיד זה. ההסתיר הולך וגובר שלב אחר שלב, עד שנוצרים שמים וארץ גשמיים, שאין נראית בהם אלקות כלל והכול נראה כקיים בפני עצמו — תחושה של קיום נפרד, שהיא סימן ההיכר של סטרא אחרא.

וזהו ענין ירידת הנשמה לעוה"ז השפל דוקא ירידה לצורך עליי [עליה] כדי לאכפיא לס"א [לסטרא אחרא] עיי סור מרע

וזהו ענין ירידת הנשמה דווקא לעולם הזה השפל, ירידה לצורך עלייה: כדי להכניע את סטרא אחרא באמצעות "סור מרע".

משום כך על הנשמה לרדת לעולם הזה השפל; ירידה זו נועדה להביא לעלייה. המשימה הראשונה שלה היא להכניע את סטרא אחרא באמצעות "סור מרע".

ועל ידי זה אסתלק יקרא דקוב"ה [דקודשא בריך הוא] בכולהו עלמין²² שלא יהיו הכלים וההיכלות בבחינת מסתירים אור א"ס ב"ה

ועל ידי כך "מתעלה כבודו של הקדוש ברוך הוא בכל העולמות", כדי שהכלים וההיכלות לא יהיו במצב של הסתרת אור אין סוף ברוך הוא,

כאשר סטרא אחרא נכנעת, כבודו של הקב"ה מתעלה בכל העולמות. אז הכלים וההיכלות אינם משמשים עוד להסתרת אור אין סוף.

רק שיהי [שיהיה] בחי כלים לקבל גילוי אור א"ס ב"ה עיי בחי ועשה טוב²³ מצות מעשיות רמ"ח פקודין רמ"ח אברין²⁴ דמלכא²⁵

אלא יהיו בחינת כלים לקבלת גילוי אור אין סוף ברוך הוא, באמצעות בחינת "ועשה טוב" — המצוות המעשיות, "רמ"ח פקודין רמ"ח אברין דמלכא".

במקום זאת הם נעשים כלים המקבלים את גילוי האור, באמצעות "ועשה טוב" — המצוות המעשיות. תיקוני זוהר מקשר בין רמ"ח המצוות לאיברי המלך; אדמו"ר הזקן מסביר את הדימוי הזה בהמשך.

רק שמתחלה צריך להיות בחי' סור מרע בחי' אתכפייא סט"א [סטרא אחרא] כמ"ש ולא תתורו אחרי לבבכם²⁶ ואחרי עיניכם וגו'

אלא שתחילה צריכה להיות בחינת "סור מרע", בחינת אתכפייא לסטרא אחרא, ככתוב: "ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם" וגו'.

אולם תחילה צריך להיות "סור מרע" — הכנעת סטרא אחרא. הדבר נאמר בפסוק של ציצית: "ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם".

ועי"ז אסתלק יקרא דקוב"ה [דקודשא בריך הוא] ואז יכולים לקבל²⁷ עיי' בחי' ועשה טוב גילוי אור א"ס ב"ה למטה עיי' רמ"ח מ"ע [מצות עשה] דאורייתא מחכמה נפקת^{28, 29} והמצות הם רמ"ח המשכות מחכמה עילאה

ועל ידי כך "מתעלה כבודו של הקדוש ברוך הוא", ואז אפשר לקבל, באמצעות בחינת "ועשה טוב", גילוי של אור אין סוף ברוך הוא למטה, על ידי רמ"ח מצוות עשה; שהרי "אורייתא מחכמה נפקת", והמצוות הן רמ"ח המשכות מחכמה עילאה.

לאחר שסטרא אחרא נכנעת וכבודו של הקב"ה מתעלה, אפשר לקבל למטה את גילוי אור אין סוף באמצעות רמ"ח מצוות עשה. הוזהר אומר שהתורה יוצאת מחכמה, החכמה האלקית; לכן כל אחת מרמ"ח המצוות היא המשכה מחכמה עילאה.

ולכן נקראים אברין דמלכא כמשל האברים שנמשך בתוכם חיות מהמוח כנראה בחוש שבמוח מרגיש כאב של כל האברים כו' כמו כן עיי' המצות נמשך א"ס ב"ה מבחי' חכמה עילאה לעלמין סתימין ועלמין דאתגליין.

לכן הן נקראות "איברי המלך", כמשל האיברים שחיות נמשכת לתוכם מן המוח. הדבר ניכר בחוש: המוח חש בכאבם של כל האיברים וכו'. כך גם באמצעות המצוות נמשך אין סוף ברוך הוא מבחינת חכמה עילאה אל העולמות הנסתרים ואל העולמות הגלויים.

לכן המצוות נקראות "איברי המלך". כשם שכל איבר מקבל את חיותו מן המוח, ולכן המוח חש בכאבו של כל איבר, כך המצוות ממשיכות את אין סוף מחכמה עילאה אל העולמות הנסתרים והגלויים כאחד.

חלב ודבש: המרגלים, יהושע וכלב

5 וחלב ודבש הם בחיי תרין דרועין³⁰ חו"ג [חסד וגבורה] ימינא ושמאלא³¹ ובינייהו כלה³² כו' וכמ"ש ומתחת זרועות עולם³³ כו'.

וחלב ודבש הם בחינת "שתי הזרועות" — חסד וגבורה, ימין ושמאל, "וביניהם הכלה" וכו'; וכמו שכתוב: "ומתחת זרועות עולם" וכו',

כעת מסביר אדמו"ר הזקן את "חלב ודבש": הם "שתי הזרועות" של הספירות — חסד בימין וגבורה בשמאל, וביניהן "הכלה", כלשון הפיוט לשבת "אזמר בשבחין". הפסוק "ומתחת זרועות עולם" רומז לשתי זרועות אלה.

שהוא בחיי המשכת אלקות ע"י מצות מעשיות רמ"ח אברין דמלכא וארץ ישראל מכוונת³⁴ כנגד א"י [ארץ ישראל] שלמעלה

שהיא בחינת המשכת אלקות באמצעות המצוות המעשיות, "רמ"ח איברין דמלכא". וארץ ישראל מכוונת כנגד ארץ ישראל שלמעלה

שתי הזרועות מייצגות את המשכת האלקות באמצעות המצוות המעשיות, שעליהן נאמר בתיקוני זוהר שהן "רמ"ח איברין דמלכא". ארץ ישראל הגשמית מכוונת בדיוק כנגד "ארץ ישראל" שלמעלה, המקבילה לה במציאות האלקית.

(ע"י בשה"ש [בשיר השירים] רבה ס"פ כמגדל דוד בפ"י מכון לשבתך מכוון נגד שבתך זה בהמ"ק [בית המקדש] שלמעלה)³⁵

(ע"ינו בשיר השירים רבה, בסוף הפרשה "כמגדל דוד", בפירוש "מכון לשבתך": "מכוון כנגד שבתך" — זהו בית המקדש שלמעלה).

אדמו"ר הזקן מביא לכך ראיה מן המדרש על שיר השירים, הדורש את "מכון לשבתך" כ"מכוון כנגד שבתך". בית המקדש שלמטה עומד בדיוק כנגד בית המקדש שלמעלה.

ולכן עיקר המצות הוא בא"י [בארץ ישראל] דוקא והמרגלים היו במדרגה גבוהה מאד³⁶ ולא רצו להשפיל א"ע [את עצמן] למצות מעשיות^{37, 38}

ולכן עיקר המצוות הוא דווקא בארץ ישראל. המרגלים היו במדרגה גבוהה מאוד, ולא רצו להשפיל את עצמם למצוות מעשיות,

מכיוון שהארץ שלמטה מכוונת כנגד הארץ שלמעלה, המצוות מתקיימות באופן המהותי ביותר דווקא בארץ ישראל. המרגלים, שהיו במדרגה רוחנית גבוהה מאוד, לא רצו לרדת לעבודת ה' באמצעות מעשים גשמיים.

שהוא בחיי המשכת אור א"ס ב"ה למטה ואמרו על א"י [ארץ ישראל] שהיא אוכלת יושביה³⁹ שהיה בדעתם שאם יהיה גילוי אור א"ס ב"ה למטה כמו למעלה יתבטלו ממציאותם לגמרי.

שהיא בחינת המשכת אור אין סוף ברוך הוא למטה. והם אמרו על ארץ ישראל שהיא "אוכלת יושביה", משום שסברו שאם אור אין סוף ברוך הוא יתגלה למטה כפי שהוא למעלה, הם יתבטלו ממציאותם לגמרי.

המצוות המעשיות ממשיכות את אור אין סוף עד למדרגה הנמוכה ביותר. המרגלים כינו את הארץ "אוכלת יושביה", משום שחששו שגילוי כה גדול למטה, כמו הגילוי שלמעלה, יבטל אותם לגמרי ממציאותם.

וזהו אוכלת יושביה ורצו להיו' [להיות] במדבר דוקא ומדברך נאווה⁴⁰ שהוא המשכת אור א"ס ב"ה לבחי' הדבור בחיי מלכות בחיי א"י [ארץ ישראל] שלמעלה ונקראת בשם בחיי ארץ לפי שהיא בחיי התחתונה שבאלקות כמ"ש והארץ הדום רגלי⁴¹ כו'.

וזהו "אוכלת יושביה". הם רצו להיות דווקא במדבר, ועל כך נאמר "ומדברך נאווה" — היינו המשכת אור אין סוף ברוך הוא אל מדרגת הדיבור, מדרגת מלכות, בחינת ארץ ישראל שלמעלה. היא נקראת "ארץ" משום שהיא המדרגה הנמוכה ביותר באלקות, כמו שכתוב: "והארץ הדום רגלי" וכו'.

המרגלים העדיפו את המדבר, שאדמו"ר הזקן קושר ל"מדברך" — דיבורך: גילוי המגיע רק עד מדרגת הדיבור האלקי. מדרגה זו היא מלכות, ארץ ישראל שלמעלה, והיא נקראת "ארץ" משום שהיא המדרגה הנמוכה ביותר באלקות, ככתוב: "והארץ הדום רגלי".

(ועמ"ש בד"ה⁴² והיה מספר בני ישראל) וכתוב ה' בחכמה יסד ארץ⁴³ אבא יסד ברתא^{44,45} בחיי הדבור דבר ה' ששרשו מחכמה וכנראה ממשל התינוק שכל זמן

(ועיינו במה שנכתב בדיבור המתחיל "והיה מספר בני ישראל"). ונאמר: "ה' בחכמה יסד ארץ" — "אבא יסד ברתא", כלומר מדרגת הדיבור, דבר ה', ששרשו בחכמה. הדבר ניכר גם ממשל התינוק: כל עוד

שרשו של הדיבור האלקי הוא בחכמה: "ה' בחכמה יסד ארץ", ועל כך דורש הזוהר "אבא יסד ברתא" — אבא, חכמה, ייסד את הבת, מלכות. אדמו"ר הזקן מפנה את הקורא למאמרו על "והיה מספר בני ישראל", ומתחיל להמחיש את העניין באמצעות ילד קטן.

שאיין לו מוחין דיניקה בשלימות אע"פ [אף על פי] שיש לו קול אותיות פשוטים אעפ"כ [אף על פי כן] אינו יכול לדבר ולצרף את האותיות והוא מחמת שאין החכמה בשלימות לחלק הקול ולצרף האותיות כרצונו כו'.

אין לו מוחין של יניקה בשלמות, אף שיש לו קול ואותיות פשוטות, הוא עדיין אינו יכול לדבר ולצרף את האותיות. הסיבה לכך היא שהחכמה עדיין אינה שלמה דיה כדי לחלק את הקול ולצרף את האותיות כרצונו כו'.

לילד קטן כבר יש קול והוא יכול להשמיע צלילים בודדים, אך עד שהשכל שלו מתפתח בשלמות הוא אינו יכול להפוך את הצלילים למילים. הדיבור תלוי בחכמה, המאפשרת לחלק את הקול ולצרף את האותיות כרצונו; וכך גם הדיבור האלקי מיוסד על החכמה.

ורצו המרגלים שיהיו כל ההמשכות מחכמה עילאה לבחי' דבור⁴⁶ א"י [ארץ ישראל] שלמעלה ששם יש גי'כ בהמ"ק [בית המקדש] וירושלים⁴⁷ וכל הבחי' (כמ"ש בגמרא בפ"ק [בפרק קמא] דתענית דף ה' ע"א ובזוה"ג [ובזוהר חלק ג] פ' שלח דקס"א ע"ב)

המרגלים רצו שכל ההמשכות מחכמה עילאה יגיעו לבחינת הדיבור, לארץ ישראל שלמעלה, שבה יש גם בית מקדש וירושלים וכל הבחינות (כמו שכתוב בגמרא, בפרק הראשון של תענית, דף ה' ע"א, ובזוהר, חלק ג', פרשת שלח, דף קס"א ע"ב).

המרגלים רצו שכל השפע מחכמה עילאה ייעצר בבחינת הדיבור, בארץ ישראל שלמעלה, שיש בה בית מקדש וירושלים משלה, כפי שמלמדים התלמוד והזוהר. עבודת ה' באופן כזה, כולה בתחום הרוחני, לא הייתה מחייבת אותם להיכנס לארץ הגשמית.

אבל יהושע וכלב אמרו טובה הארץ מאד מאד⁴⁸ שע"י א"י [ארץ ישראל] שלמטה דוקא בחי' מצות מעשיות דוקא יומשך בחי' אור א"ס בחי' מאד בלי גבול בבחי' עלמין סתימין ועלמין דאתגלין וזהו מאד מאד.

אבל יהושע וכלב אמרו: "טובה הארץ מאד מאד" — דווקא באמצעות ארץ ישראל שלמטה, ובאמצעות בחינת המצוות המעשיות דווקא, יומשך אור אין סוף, בחינת "מאד", בלי גבול, אל בחינת העולמות הסתומים והעולמות הגלויים. וזהו "מאד מאד".

יהושע וכלב השיבו שהארץ "טובה מאד מאד": רק באמצעות הארץ הגשמית שלמטה, שבה מקיימים את המצוות המעשיות, נמשך אור אין סוף, בחינת "מאד", שאין לה גבול. אור זה מגיע הן לעולמות הסתומים והן לעולמות הגלויים.

ב' פעמ"י [פעמים] מאד. עלמין סתימין ועלמין דאתגלין כי באמת עיקר כוונתו ית' שיהי' [שיהיה] דירה בתחתונים דוקא כמארז"ל [כמאמר רבותינו זכרונם לברכה] נתאוה הקב"ה להיות לו דירה בתחתונים^{49, 50, 51} כו'

"מאד" פעמיים — כנגד העולמות הסתומים והעולמות הגלויים. שכן לאמיתו של דבר, הכוונה העיקרית שלו יתברך היא שתהיה דירה בתחתונים דווקא, כמאמר רבותינו ז"ל: "נתאוה הקב"ה להיות לו דירה בתחתונים" וכו',

שתי המילים "מאד" מכוונות לעולמות הסתומים ולעולמות הגלויים. הכוונה העיקרית של ה' בבריאה היא שתהיה דירה בתחתונים, כפי שאומר המדרש: "נתאוה הקב"ה להיות לו דירה בתחתונים".

ושיהיה נגלה לעין כל בשר⁵² ושיהיה הגילוי למטה כמו למעלה ואדרבה ביתר שאת ויתרון אור הבא מן החשך דוקא כו'.

ושהדבר יהיה גלוי לעיני כל בשר, ושהגילוי יהיה למטה כפי שהוא למעלה — ואדרבה, ביתר שאת — ושיהיה היתרון של אור הבא מן החושך דווקא וכו'.

ה' רוצה שנוכחותו תהיה גלויה לכל בשר, למטה כפי שהיא למעלה. הגילוי למטה גדול עוד יותר, כשם שלאור הבא מן החושך יש יתרון מיוחד.

כי באמת כל שהוא מדרגה היותר גבוה מאד מתגלה בדבר היותר תחתון דוקא ביתר שאת ולמשל מבר שכל גדול שא"א לו לגלות חכמתו להמקבל שכלו בדבור

שכן לאמיתו של דבר, כל מדרגה שהיא גבוהה הרבה יותר מתגלה דווקא בדבר הנמוך ביותר, ביתר שאת. למשל, אדם בעל שכל גדול שאינו יכול לגלות בדיבור את חכמתו למי שמקבל את דבריו,

אדמו"ר הזקן קובע עיקרון כללי: ככל שמדרגה גבוהה יותר, כך היא מתגלה ביתר שאת דווקא בדבר הנמוך ביותר. הדוגמה הראשונה שלו היא אדם בעל שכל גדול, שחכמתו עמוקה מכדי שיוכל להעביר אותה לתלמידו במילים.

כי אם ברמז במעשה דוקא יכול לגלות ביתר שאת כענין מאמר רז"ל [רבותינו זכרונם לברכה] די לחכימא ברמיזא.^{53, 54}

אלא דווקא ברמז ובאמצעות מעשה הוא יכול לגלות אותה ביתר שאת, כדברי רבותינו ז"ל: "די לחכימא ברמיזא".

מה שמילים אינן יכולות להעביר, רמז שניתן באמצעות מעשה יכול לגלות ביתר עוצמה, כדברי חז"ל: "די לחכימא ברמיזא". בדומה לכך, האור האלוקי הנעלה ביותר מתגלה באמצעות מעשים גשמיים.

עוד משל מחותם של אבן טוב בהיר שע"י בהירותו אינם ניכרים האותיות בו ונכרים ונתגלים האותיות על השעוה דוקא בגילוי לעין כל וז"ש [וזהו שכתוב] וראיתם אותו וזכרתם⁵⁵ את כל מצות ה' וכו' שע"י מעשה

משל נוסף: חותם מאבן טובה ובהירה, שבגלל בהירותה האותיות שבו אינן ניכרות; ואילו דווקא על השעוה האותיות ניכרות ומתגלה לעין כול. וזהו [פירוש] הכתוב: "וראיתם אותו וזכרתם את כל מצות ה'" וכו' — באמצעות מעשה,

משל נוסף: בחותם החקוק באבן יקרה ובהירה אי אפשר להבחין באותיות בגלל זוהר האבן, ואילו על השעוה הן נראות בבירור. הפסוק על הציצית, "וראיתם אותו וזכרתם את כל מצות ה'", מבטא את אותו רעיון: העליון מתגלה באמצעות התחתון.

שהוא כחי הסתכלות בל"ב חוטין הגשמיים יבא מזה לזכרתם את כל מצות ה' לפי שהטלית הוא כחי אור מקיף והציצית

שהוא בחינת ההסתכלות בל"ב החוטים הגשמיים, מגיעים מכך ל"זכרתם את כל מצות ה'". שכן הטלית היא בחינת אור מקיף, והציצית,

ההסתכלות בשלושים ושניים חוטי הציצית הגשמיים מביאה את האדם לזכור את כל מצוות ה'. הטלית עצמה מסמלת אור מקיף, אור נעלה מכדי להיכלל בתוכו.

שהם ל"ב חוטין בחינת ל"ב נתיבות⁵⁶ החכמה⁵⁷ שנמשכים ע"י או"מ [אור מקיף] ואי אפשר שיורמזו כי אם במעשה דוקא היפך מחשבת המרגלים כו'.^{58, 59}

שהם שלושים ושניים חוטים, הם בחינת שלושים ושניים נתיבות החכמה, הנמשכים באמצעות האור המקיף; ואי אפשר לרמוז על כך אלא דוקא באמצעות מעשה — היפך מחשבתם של המרגלים וכו'.

שלושים ושניים החוטים מקבילים לשלושים ושניים נתיבות החכמה שבספר יצירה, הנמשכים באמצעות אותו אור מקיף. על בחינה נעלית כל כך אפשר לרמוז רק באמצעות מעשה גשמי, היפך ממה שהמרגלים חשבו.

קטע 5 • 61

תפילות משה

6 ומשה רבינו ע"ה [עליו השלום] שהיה מבחי' דור דעה⁶⁰ ובמדרגה גבוהה מאד נעלה לא היה לו באפשרות לבא לא"י [לארץ ישראל]

ומשה רבנו עליו השלום, שהיה בדרגת "דור דעה" ובמדרגה גבוהה ונעלה מאוד, לא יכול היה לבוא לארץ ישראל.

משה היה בדרגת "דור דעה", דור המדבר, ועמד במדרגה נעלית מאוד. ואף על פי כן, לא היה יכול להיכנס לארץ ישראל.

ואף על פי כן התפלל תקט"ו תפלות כמנין ואתחנן^{61, 62} לבא לארץ ישראל מפני שזהו עיקר המכוון ותכלית הבריאה כנ"ל ואעפ"כ [ואף על פי כן] לא זכה ויהושע דוקא מכניס כו':

ואף על פי כן התפלל תקט"ו תפילות, כמניין "ואתחנן", כדי לבוא לארץ ישראל, מפני שזהו עיקר הכוונה ותכלית הבריאה, כנזכר לעיל. ואף על פי כן לא זכה לכך, ויהושע דוקא הוא שהכניס אותם וכו'.

ואף על פי כן התפלל משה 515 פעמים כדי להיכנס לארץ, כמניין "ואתחנן", כלומר "ביקשתי", מפני שבארץ, שבה מקיימים את המצוות בפועל, מתממשת הכוונה העיקרית ותכלית הבריאה. הוא לא זכה לכך, ויהושע הוא שהכניס את העם לארץ.

קטע 6 • 71-8

מעשים והמשכת החכמה

7 ב (וזהו דא"י [דארץ ישראל] ארץ שבעה עממין שע"י בירור ז' מדות דתהו ע"י המצות מעשיות ע"י נמשך גילוי אור א"ס בכולהו עלמין ודרך כלל הם ג"כ ז' היכלות.

ב. (וזהו הסיבה שארץ ישראל נקראת "ארץ שבעה עממים": באמצעות בירור שבע המדות של תוהו על ידי המצוות המעשיות, נמשכת התגלות אור אין סוף לכל העולמות; ובמובן הכללי הן גם שבעת ההיכלות.)

הקטע הנוסף מסביר מדוע ארץ ישראל הייתה ארצם של שבעה עממים: הם מקבילים לשבע המדות של תוהו, העולם שכליו נשברו. בירור המדות האלה באמצעות המצוות מעשיות ממשיך את אור אין סוף לכל העולמות, ובמובן הכללי הן מקבילות גם לשבעת ההיכלות.

משא"כ מדבר זהו ההמשכה רק למעלה בפנימיות ולא בחיצוניות עלמין והיכלות דעשי' [דעשיה] ועיין מזה באגה"ק [באגרת הקודש] סד"ה ויעש דוד שם שכדי להמשיך הגילוי בעשי' [בעשיה] זהו ע"י המעשה דוקא כו' ע"ש.

לעומת זאת, המדבר מבטא המשכה שמגיעה רק למעלה, בפנימיות, ואינה מגיעה לחיצוניות של העולמות וההיכלות שבעולם העשיה. ראו על כך באגרת הקודש, בסוף המאמר הפותח במילים "ויעש דוד שם": כדי להמשיך את ההתגלות לעולם העשיה, הדבר נעשה דווקא באמצעות המעשה וכו'; ראו שם.

לעומת זאת, המדבר מסמל המשכה שנשארת למעלה, בפנימיות העולמות, ואינה מגיעה לחיצוניות שלהם — לעולמות ולהיכלות שבעולם העשיה. אדמו"ר הזקן מפנה לאגרת הקודש, שם הוא מסביר שההתגלות מגיעה לעולם העשיה רק באמצעות מעשה.

ובאמת כדי להיות ההמשכה למטה היינו ע"י שההמשכה ממקום עליון יותר כמ"ש במ"א ע"פ אל עליון גומל חסדים טובים.

ובאמת, כדי שההמשכה תגיע למטה, היא צריכה לבוא ממקום נעלה יותר, כפי שמוסבר במקום אחר על הפסוק "אל עליון גומל חסדים טובים".

כדי שהאור יגיע למדרגה הנמוכה ביותר, עליו להימשך ממקור נעלה יותר. אדמו"ר הזקן מפנה להסבר במקום אחר על מילות התפילה "אל עליון גומל חסדים טובים".

וגם להפך שבמעשה דוקא לפי שהוא למטה מבחי' הדבור יוכל להיות הגילוי מבחי' עליונה יותר וכענין לחכימא ברמיזא מה שא"א להתגלות ע"י אותיות הדבור כו'.

וגם להפך: דווקא במעשה, משום שהוא למטה ממדרגת הדיבור, יכולה להתגלות מדרגה נעלית יותר. הדבר דומה ל"לחכימא ברמיזא" — לחכם אפשר לרמוז את מה שאי אפשר לגלות באמצעות אותיות הדיבור וכו'.

גם ההפך נכון: דווקא משום שהמעשה נמוך מן הדיבור, הוא יכול לגלות מדרגה נעלית יותר. בדומה לרמז לחכם, המעשה מבטא את מה שאותיות הדיבור אינן יכולות לגלות.

וביאור ענין זה יובן ממ"ש במ"א בביאור ע"פ ששים המה מלכות⁶³ כו' אחת היא יונת⁶⁴ כו' גבי מעלת הנשמות על המלאכים שמבחי' דבור כו' ע"ש.

ביאור הדבר יובן מן הכתוב במקום אחר, בביאור הפסוק "ששים המה מלכות" וכו' ו"אחת היא יונת" וכו', בענין מעלת הנשמות על המלאכים, שמקורם במדרגת הדיבור וכו'; ראו שם.

אדמו"ר הזקן מפנה לביאורו על הפסוקים "ששים המה מלכות" ו"אחת היא יונת", העוסק במעלת הנשמות על המלאכים. המלאכים נמשכים ממדרגת הדיבור האלוני.

ועמ"ש ע"פ והארץ הדום⁶⁵ רגלי⁶⁶ ע"י שמתקן מעשיו כו' נעשים מוחו ולבו זכים אלף פעמים ככה ע"ש והיינו לפי שע"י ממשיכים ממקור הח"ע [החכמה עילאה] ופנימיותה ועוד

וראו גם את הכתוב על הפסוק "והארץ הדום רגלי": כאשר אדם מתקן את מעשיו וכו', מוחו ולבו נעשים זכים פי אלף; ראו שם. הטעם לכך הוא שבאמצעות זאת ממשיכים ממקור החכמה העילאה ומפנימיותה. ועוד,

הוא מפנה גם לביאורו על הפסוק "והארץ הדום רגלי", שבו נאמר שמי שמתקן את מעשיו וזכה לכך שמוחו ולבו יהיו זכים פי אלף. למעשים יש השפעה כזאת משום שהם ממשיכים מן המקור ומן הפנימיות של החכמה העילאה.

כי א"א ג"כ להמשיך גילוי ח"ע [חכמה עילאה] ע"י התורה כ"א ע"י מעשה המצות והוא כמ"ש באגה"ק [באגרת הקודש] שם סדי"ה ויעש דוד שם וז"ל [וזה לשונו] לכן ארז"ל [אמרו רבותינו זכרונם לברכה] האומר אין לי אלא תורה⁶⁷ בלי גמילות חסדים אפילו תורה אין לו

אי אפשר גם להמשיך את התגלות החכמה העילאה באמצעות התורה אלא באמצעות מעשה המצוות. וכך נאמר באגרת הקודש, שם, בסוף המאמר הפותח במילים "ויעש דוד שם", וזו לשונו: "לכן אמרו רבותינו ז"ל: האומר 'אין לי אלא תורה', בלי גמילות חסדים — אפילו תורה אין לו,

יתר על כן, אי אפשר להמשיך את התגלות החכמה העילאה באמצעות התורה לבדה; הדבר נעשה רק באמצעות מעשה המצוות. אדמו"ר הזקן מצטט את דבריו באגרת הקודש, המביאה את דברי חז"ל: מי שאומר "אין לי אלא תורה", בלי גמילות חסדים, אין לו אפילו תורה.

אלא בתורה ובגמ"ח [ובגמילות חסדים] כי הנה אורייתא מחכמה נפקת⁶⁸ ובאורייתא מתקיים עלמא ובאינון דלעאן בה כי בדיבורם ממשיכים הארות והשפעות ח"ע [חכמה עילאה] מקור התורה לבחינת אותיות הדבור שבהן נברא העולם כו'

אלא [יעסוק] בתורה ובגמילות חסדים. שהרי התורה יוצאת מחכמה, והעולם מתקיים באמצעות התורה ובאמצעות העוסקים בה; בדיבורם הם ממשיכים הארות והשפעות של החכמה העילאה, מקור התורה, אל מדרגת אותיות הדיבור שבהן נברא העולם וכו'.

התורה יוצאת מחכמה, והעולם מתקיים באמצעות התורה ובאמצעות הלומדים אותה. בדיבורם הם ממשיכים את אור החכמה העילאה אל אותיות הדיבור שבהן נברא העולם.

והרי המשכה זו היא בחי' ירידה גדולה ולזה צריך לעורר חסד עליון הנמשך כמים ממקום גבוה למקום נמוך באתעדל"ת [באתערותא דלתתא] בצדקה וחסד תתאה שממשיכים חיים וחסד להחיות רוח שפלים ונדכאים⁶⁹ וז"ש [וזהו שכתוב] אל יתהלל חכם בחכמתו⁷⁰ כו'

והרי המשכה זו היא בחינה של ירידה גדולה, ולשם כך יש לעורר חסד עליון, הנמשך כמים ממקום גבוה למקום נמוך, באמצעות אתערותא דלתתא — צדקה וחסד תחתון, שבאמצעותם ממשיכים חיים וחסד כדי להחיות את רוחם של שפלים ונדכאים. וזהו [פירוש] הכתוב: "אל יתהלל חכם בחכמתו" וכו',

המשכת החכמה אל הדיבור היא ירידה גדולה, ולכן היא זקוקה לחסד העליון, הנמשך כמים ממקום גבוה למקום נמוך. החסד הזה מתעורר מלמטה באמצעות צדקה וחסד עם השפלים, והפסוק "אל יתהלל חכם בחכמתו" רומז לכך.

כ"א בזאת יתהלל כו' כי אני⁷¹ ה' עושה חסד כו' כי החסד הוא הממשיך חיי החכמה למטה ואם לאו הרי נקראת חכמתו לבדו בלי המשכת חיים ממנה

"כי אם בזאת יתהלל" וכו', "כי אני הוי' עושה חסד" וכו'. שכן החסד הוא הממשיך למטה את חיות החכמה; ואם לא כן, היא נקראת "חכמתו" בלבד, בלי שתימשך ממנה חיות,

הפסוק ממשיך: יתהלל דווקא בכך שהוא יודע "כי אני הוי' עושה חסד". החסד הוא שמוריד למטה את חיות החכמה; בלעדיו החכמה נשארת "חכמתו" בלבד, ואינה מעניקה חיות למה שמתחתיה.

ח"ו [חס ושלום] עכ"ל [עד כאן לשונו] וכנודע שגם למעלה המשכת החי' [החכמה עילאה] בבחי' אותיות הדיבור נמשך ע"י המדות עליונות וזהו בחי' יעקב אותיות יבקע המשכת החכמה הבוקע דרך המדות ונמשך בהדיבור. וכמ"ש במ"א ע"פ מאמר הזהר ס"פ קדושים)

חס ושלום". עד כאן לשונו. וכידוע, גם למעלה המשכת החכמה העליונה אל בחינת אותיות הדיבור נעשית באמצעות המדות העליונות. וזו בחינת יעקב, שאותיותיו הן "יבקע": המשכת החכמה הבוקעת דרך המדות ונמשכת אל הדיבור. וכמו שמבואר במקום אחר על מאמר הזהר בסוף פרשת קדושים)

כאן מסתיים הציטוט מאיגרת הקודש. גם למעלה החכמה מגיעה אל אותיות הדיבור רק באמצעות המדות העליונות; זוהי בחינת יעקב, שאותיות שמו הן "יבקע" — החכמה בוקעת דרך המדות ונמשכת אל הדיבור.

(דפ"ו ע"א) ע"פ אתם עדי⁷² כו' ועמ"ש ג"כ מזה ע"פ והיה לכם לציצית⁷³ גבי כי מאיש לוקחה זאת.⁷⁴ (דף פ"ו ע"א), על הפסוק "אתם עדי" וכו'. וראו גם מה שנכתב על כך על הפסוק "והיה לכם לציצית", בעניין "כי מאיש לוקחה זאת".

אדמור"ר הזקן מפנה גם לביאוריו על מאמר הזהר בעניין "אתם עדי" ועל הפסוק העוסק בציצית, שבו הוא דן ב"כי מאיש לוקחה זאת". שני המקומות מרחיבים באותו נושא.

ומכ"ז [ומכל זה] יובן ענין חטא המרגלים כי הנה עם היות אשר התורה נק' מדבר כמ"ש במדרש רבה פי' חקת פייט ע"פ ומדבר מתנה.^{75,76}

ומכל זה יובן ענין חטא המרגלים. שהרי אף שהתורה נקראת "מדבר", כמו שנאמר במדרש רבה, פרשת חוקת, פרק י"ט, על הפסוק "ומדבר מתנה",

מכל זה מתברר ענינו של חטא המרגלים. המדרש קושר את התורה למדבר, ודורש את הפסוק "ומדבר מתנה" על התורה שניתנה במדבר.

אך עכ"ז [עם כל זה] כתיב בה הכל לעשות בארץ. ארץ היינו בחי' מצות מעשיות. כי גם להיות המשכות חי' [חכמה עילאה] לבחי' הדבור א"א כ"א ע"י קיום המצות מטעם הנ"ל.

אף על פי כן כתוב בה שהכול נועד "לעשות בארץ". "ארץ" פירושה בחינת המצוות המעשיות. שכן גם המשכת החכמה העליונה אל בחינת הדיבור אינה יכולה להיעשות אלא באמצעות קיום המצוות, מהטעם שהוזכר לעיל.

אף על פי כן, התורה עצמה אומרת שהכול נועד "לעשות בארץ": תכליתה היא קיום המצוות המעשיות. גם המשכת החכמה העליונה אל הדיבור — הבחינה שאלה ביקשו המרגלים להגיע — אינה יכולה להתקיים בלי המצוות, מן הטעמים שנוכרו לעיל.

8 וע"ז נאמר אל יתהלל חכם בחכמתו⁷⁷ כו' אלא ע"י חסד ומשפט וצדקה בארץ⁷⁸ דייקא ע"י ממשיכים בחי' חי' [חכמה עילאה]. ועמ"ש בד"ה כי תשמע בקול.

ועל כך נאמר: "אל יתהלל חכם בחכמתו" וכי, אלא באמצעות "חסד ומשפט וצדקה בארץ" דווקא; על ידי כך ממשיכים את בחינת חכמה עילאה. ועיינו במה שנכתב במאמר המתחיל "כי תשמע בקול".

לכן, אחרי "אל יתהלל חכם בחכמתו", הפסוק מדבר על "חסד ומשפט וצדקה בארץ": החכמה נמשכת דווקא באמצעות מעשים הנעשים בארץ. אדמו"ר הזקן מפנה למאמר המתחיל "כי תשמע בקול", שבו מוסבר העניין בהרחבה.

עוד יש לבאר כללות ענין זה באופן אחר קצת עפ"י [על פי מה שכתוב] בד"ה וידבר דעשרת הדברות בענין עסק התורה שנאמר וכל חפצים לא ישוו בה⁷⁹ ואפילו חפצי שמים⁸⁰ וע"ש בענין אם אין חכמה אין יראה.⁸¹

אפשר לבאר את העניין בכללותו גם בדרך מעט אחרת, על פי מה שנכתב במאמר המתחיל "וידבר" על עשרת הדיברות, בענין העיסוק בתורה, שעליה נאמר: "וכל חפצים לא ישוו בה", ואפילו חפצי שמים; ועיינו שם בענין "אם אין חכמה אין יראה".

אדמו"ר הזקן מוסיף שאפשר לבאר את העניין כולו בדרך מעט אחרת, על פי מאמרו על עשרת הדיברות, העוסק בלימוד התורה, שעליה נאמר "וכל חפצים לא ישוו בה", אפילו "חפצי שמים", כלומר מצוות. המאמר דן גם במשנה "אם אין חכמה אין יראה".

קטע 7 • 91

טעות המרגלים

9 ועדיין לא רצו המרגלים ליכנס לארץ ולקיים המצות רק להיות במדבר ומדברך נאווה⁸² כו' אך באמת ובאותו אופן, המרגלים לא רצו להיכנס לארץ ולקיים את המצוות, אלא רק להיות במדבר, [כמו שנאמר] "ומדברך נאווה" וכו'. אבל באמת

בדומה לכך, המרגלים לא רצו להיכנס לארץ ולקיים את מצוותיה, אלא העדיפו להישאר במדבר, במדרגה של "ומדברך נאווה" — גילוי בדיבור האלוקי בלבד. אך לאמיתו של דבר, הם טעו.

טעו בזה טעות גדול כמשי"ש [כמה שכתוב שם] בענין אם אין יראה אין חכמה⁸³ שא"א כלל להמשיך אור התורה כ"א בהקדים תחלה בחי' קיום המצות

טעו בכך טעות גדולה, כפי שנכתב שם בעניין "אם אין יראה אין חכמה": אי אפשר כלל להמשיך את אור התורה אלא אם מקדימים תחילה את בחינת קיום המצוות.

טעותם הגדולה מוסברת במשנה "אם אין יראה אין חכמה": אפשר להמשיך את אור התורה רק כאשר קיום המצוות קודם. יראת שמים, המתבטאת בקיום המצוות, צריכה לבוא לפני החכמה.

וזהו אם אין יראה כו' וכמאמר קדשנו במצותיך ועי"ז אח"כ ותן חלקנו בתורתך ובמתן תורה שהיה התגלות התורה בתחלה זהו הוראת שעה

וזהו "אם אין יראה" וכו', וכמאמר "קדשנו במצותיך", ועל ידי כך אחר כך "ותן חלקנו בתורתך". ובמתן תורה, שבו גילוי התורה בא תחילה, היה זה הוראת שעה בלבד,

אותו סדר מופיע בתפילה: "קדשנו במצותיך", ורק אחר כך "ותן חלקנו בתורתך". במתן תורה התגלתה תחילה, אך היה זה סדר מיוחד לאותה שעה בלבד.

אבל לדורות א"א להיות כן וגם ישראל הבינו זה ולכן הקדימו נעשה לנשמע⁸⁴ כו' ע"ש באריכות:

אבל לדורות אי אפשר שיהיה כך. גם ישראל הבינו זאת, ולכן הקדימו "נעשה" ל"נשמע" וכו'; עיין שם באריכות.

בכל הדורות הבאים המצוות צריכות לבוא תחילה. ישראל הבינו זאת במעמד סיני, ולכן אמרו "נעשה" לפני "נשמע"; המאמר שאליו מפנה אדמו"ר הזקן מסביר זאת באריכות.

בעבודה

אדם אינו רשאי לשאוף להישאר בגבהים רוחניים, כפי שרצו המרגלים, ולהימנע מן המצוות המעשיות: כוונת ה' מתממשת באמצעות מעשים למטה. העבודה מתחילה ב"סור מרע", בהכנעת הסטרא אחרא, וממשיכה ב"עשה טוב" באמצעות מצוות עשה; יש לצרף ללימוד התורה מעשי חסד וצדקה, והמצוות צריכות לבוא תחילה, כפי שאמרו ישראל "נעשה" לפני "נשמע".

שאלות לשיחה

1. מדוע האדם, שנברא בדיבור אלוהי, זקוק ללחם כדי לחיות, וכיצד התשובה מכינה לשאלה על המרגלים?
2. מה פירוש הדבר ש"עולם" בא מלשון "העלם", ומדוע ההיכלות צריכים להסתיר את אור אין סוף?
3. מדוע חששו המרגלים שהארץ "אוכלת יושביה", ומה הם רצו במקום זאת ב"מדבר"?
4. כיצד הדימויים של רמז החכם ושל חותם אבן יקרה מראים שהעליון ביותר מתגלה בתחתון ביותר?
5. מדוע אי אפשר להמשיך את אור התורה כלי לקיים תחילה את המצוות, וכיצד "נעשה" לפני "נשמע" מראה זאת?

הערות

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

5 כל המצות מעשיות ברובם . . דוקא בא"י

שם אומר אדמו"ר הזקן שאבותינו נכנסו לארץ למען קיום המצוות המעשיות, שכן רבות מהן — כמעט ארבע חמישיות — תלויות בארץ; לאחר הגלות הן יתקיימו בשלמות רק בימות המשיח. הוא מוסיף שבגלות תיקנו תפילה במקום הקרבנות, אך עדיין אין זה "כמצות רצונך".

הערת קה"ת

ראה תו"א מו, ב. וראה גם בהנסמן למאמרי אדה"א פרשנינו לע' תתקצא (נדפס שם בע' ארעט).

6 כי לא על הלחם לבדו

משה מזכיר לישראל שה' האכיל אותם את המן "למען הודיעך כי לא על הלחם לבדו יחיה האדם, כי על כל מוצא פי הוי' יחיה האדם". אדמו"ר הזקן שואל מדוע האדם, שנברא בעצמו כדיבור אלוקי, זקוק בכלל ללחם.

Deuteronomy 8:3 דברים ח:ג

וַיִּצְוֶנִי וַיִּרְעָבָה וַיֹּאכְלֶנָה אֶת־הַמָּן אֲשֶׁר לֹא־יִדְעָתָה וְלֹא יָדְעוּ אֲבֹתֶיךָ לְמַעַן הוֹדִיעָךָ כִּי לֹא עַל־הַלֶּחֶם לְבָדוּ יִחְיֶה הָאָדָם כִּי עַל־כָּל־מוֹצָא פִּיהוּ יִחְיֶה הָאָדָם:

And He afflicted thee, and suffered thee to hunger, and fed thee with manna, which thou knewest not, neither did thy fathers know; that He might make thee know that man doth not live by bread only, but by every thing that proceedeth out of the mouth of the L-RD doth man live

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

דברים ח, ג.

7 והלא האדם ג"כ במאמר נברא

שם עולה אותה שאלה: הלחם שייך למדרגת הצומח, ואילו האדם הוא מדבר, הנעלה ממנו בהרבה; כיצד יכול הלחם להחיותו? התשובה מתחילה כפי שהיא מתחילה כאן: דיבור ה' שב"תדשא הארץ דשא" מלוכב בלחם, אך גם באדם יש הדיבור "נעשה אדם"; מכאן מתפתח ההסבר באמצעות מדרגות הדומם, הצומח והחי.

הערת קה"ת

ראה לעיל פי' צו יג, ב ושי"נ.

8 נעשה אדם

"ויאמר אלקים: נעשה אדם בצלמנו כדמותנו". גם האדם בא לידי מציאות באמצעות אמירה אלוקית, והדבר מחדד את השאלה מדוע הוא צריך להתקיים ממזון.

Genesis 1:26 בראשית א:כ"ו

וַיֹּאמֶר אֱלֹקִים נַעֲשֶׂה אָדָם בְּצַלְמֵנוּ כְּדֹמוֹתֵנוּ וְיִרְדּוּ בִדְגַת הַיָּם וּבְעוֹף הַשָּׁמַיִם וּבַבְּהֵמָה וּבְכָל־הָרֶמֶשׂ הָרֹמֵשׂ עַל־הָאָרֶץ:

And G-d said: 'Let us make man in our image, after our likeness; and let them have dominion over the fish of the sea, and over the fowl of the air, and over the cattle, and over all the earth, and over every creeping thing that creepeth upon the earth'

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

בראשית א, כו.

פסוקה 1

1 שלח לך אנשים

הערת קה"ת מציינת שתעתיק המאמר של אדמו"ר האמצעי נדפס שם, ושהוא פותח במילים "ויאס כלב".

הערת קה"ת

הנחת כ"ק אדמו"ר האמצעי נדפס בסה"מ תקס"ז ע' רכג ושם מתחיל ויהם כלב. חלק ממאמר זה בשינויים והגהות כו' באוה"ת במדבר כרך ה' ע' איתרא. הגהות בפי שלח ע' תנט ראה כרך-ו ע' איתשע. מאמרי אדה"א במדבר-ג ע' תתקצא מיוסד על מאמר זה. לד"ה זה ראה ד"ה אם חפץ תשמ"ה.

2 שלח לך אנשים

ה' אומר למשה: "שלח לך אנשים, ויתורו את ארץ כנען אשר אני נותן לבני ישראל; איש אחד איש אחד למטה אבותיו תשלחו, כל נשיא בהם". המאמר פותח בפסוק זה ושואל מדוע האנשים הנבחרים הללו לא רצו להיכנס לארץ.

Numbers 13:2 במדבר י"ג:ב'

שְׁלַח־לָךְ אַנְשִׁים וַיְתֹרוּ אֶת־אֶרֶץ כְּנָעַן אֲשֶׁר־אָנִי נֹתֵן לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל אִישׁ אֶחָד אִישׁ אֶחָד לְמִטֵּה אֲבֹתָיו תִּשְׁלָחוּ כָל־נָשִׂיא בָהֶם:

'Send thou men, that they may spy out the land of Canaan,' which I give unto the children of Israel; of every tribe of their fathers shall ye send a man, every one a prince among them

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

במדבר יג, ב.

3 נשיאי העדה אנשי שם

הביטוי "נשיאי עדה... אנשי שם" מופיע בפסוק הזה, המתאר את מאתיים וחמישים האנשים הנכבדים שקמו לפני משה יחד עם קורח. אדמו"ר הזקן מביא אותו כדי להדגיש את מעמדם של המרגלים.

Numbers 16:2 במדבר ט"ז:ב'

וַיָּקֻמוּ לִפְנֵי מֹשֶׁה וְאַנְשִׁים מִבְּנֵי־יִשְׂרָאֵל תְּמָשִׁים וּמֵאֲתָיִים נְשִׂאֵי עֵדָה קְרָאִי מוֹעֵד אַנְשֵׁי־שֵׁם:

and they rose up in face of Moses, with certain of the children of Israel, two hundred and fifty men; they were princes of the congregation, the elect men of the assembly, men of renown;

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

במדבר טז, ב.

4

בתפילתו מזכיר ירמיהו שה' נתן לישראל "את הארץ הזאת אשר נשבעת לאבותם לתת להם, ארץ זבת חלב ודבש". זהו שבחה החזור של הארץ במקרא, והמאמר מבקש לבאר את משמעותו.

Jeremiah 32:22 ירמיהו ל"ב:כ"ב

וַתֵּתֵן לָהֶם אֶת־הָאָרֶץ הַזֹּאת אֲשֶׁר־נִשְׁבַּעְתָּ לְאֲבוֹתָם לָתֵת לָהֶם אֶרֶץ זָבַת חֶלֶב וְדָבָשׁ:

and gavest them this land, which Thou didst swear to their fathers to give them, a land flowing with milk and honey

both male and female shall ye put out, without the camp shall ye put them; that they defile not their camp, in the 'midst whereof I dwell

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ת"ז (תמ"ב) פב, א. [כ]. וראה לעיל במדבר ה, ג. ולקמן לו, ד.

16 נשמות שנהנין מזיו

רב לימד שבעולם הבא אין אכילה ושתיה; אלא הצדיקים יושבים ועטרותיהם בראשיהם ונהנים מזיו השכינה. אדמו"ר הזקן משתמש בביטוי הזה ביחס לנשמות שבהיכלות העליונים.

Berakhot 17a ברכות י"ז א

הערת קה"ת

ראה ברכות יז, א.

17 נהר דינור יוצא מזיעתן של חיות

הגמרא שואלת מהיכן בא נהר האש שבחזונו של דניאל, ומשיבה: מזיעת החיות. אדמו"ר הזקן מביא זאת כדוגמה ליראתם ולחרדתם של המלאכים.

Chagigah 13b:14 חגיגה י"ג ב:י"ד

מהיכן נפיק? מזיעתן של חיות. ולהיכן שפיק? אָמַר רב זוטרא בר טוביה אָמַר רב: עַל רֹאשׁ רְשָׁעִים בְּגִיהֶנּוּ, שְׁנֵאמַר: "הִנֵּה סַעֲרַת ה' חֲמָה יֵצֵאָה וְסַעַר מִתְחַלֵּל עַל רֹאשׁ רְשָׁעִים יְחֹלֵל". וְרַב אֶחָא בַר יַעֲקֹב אָמַר: עַל אֲשֶׁר קוֹמְטוּ, שְׁנֵאמַר: "אֲשֶׁר קוֹמְטוּ וְלֹא עָתָּה נִהְרָ יוֹצֵק יְסוּדָם". תַּנְיָא, אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן הַתְּסִיד: אֵלּוּ תִשַּׁע מֵאוֹת וְשִׁבְעִים וָאַרְבַּע דּוֹרוֹת שְׁקוֹמְטוּ לְהִיבָרְאוֹת

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

18 והיכל הוא בחינת כולל

לפי ההערה, יש שם הגהה וסיכום של הקטע הזה.

הערת קה"ת

באוה"ת שלח ע' תנט יש הג"ה וקיצור לכאן.

19 כמאמר רז"ל נהר דינור יוצא

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

חגיגה יג, סע"ב.

20 בתפילתו של אליהו בפתיחת תיקוני הזוהר: "אתה הוא שהוציא עשר תיקונים, ואנו קוראים להם עשר ספירות, כדי להנהיג באמצעותן עולמות נסתרים שאינם מתגלים ועולמות גלויים". אדמו"ר הזקן מבאר מתוך הדברים האלה את המילים "עולמות" ו"להנהיג".

Tikkunei Zohar 17a:2 תיקוני זוהר י"ז א:ב

בראשית ברא אלקים וגו'

Constantinople, 1740 (CC-BY-NC)

4 פסקה

21 יש ודבר נפרד בפ"ע

לפי ההערה, מופיעים שם הגהה וסיכום של הקטע.

הערת קה"ת

באוה"ת שלח ע' שנט יש הג"ה וקיצור לכאן.

22 אסתלק יקרא דקוב"ה בכולהו עלמין

לפי ההערה, מופיעה שם הגהה על הקטע.

הערת קה"ת

באוה"ת שלח ע' תס יש הג"ה לכאן.

9 הרפ"ח ניצוצין

ההערה מפנה לשם בעניין רפ"ח הניצוצות.

הערת קה"ת

ראה סה"מ תקס"ה ע' תרמב.

10 שרש הרפ"ח ניצוצין הוא מאד נעלה

שם מסביר אדמו"ר הזקן שאף שהאדם, שהוא מדבר, נעלה בהרבה מן הדומם, הצומח והחי, שורשם נלקח ממדרגה גבוהה משורשו — עולם התווה, שלמעלה מעולם התיקון. בשבירת הכלים הם נפלו למטה מן האדם, ומשום כך האדם מקבל מהם את חיותו.

הערת קה"ת

ראה לק"ת אמור לט, ג.

2 פסקה

11 כיתרון אור הבא מן החושך

קהלת אומר: "יתרון לחכמה מן הסכלות, כיתרון האור מן החושך". אדמו"ר הזקן מפרש זאת כמעלה המיוחדת של אור שיוצא מתוך החושך עצמו.

Ecclesiastes 2:13 קהלת ב':י"ג

וְרֵאִיתִי אֲנִי שֵׁשׁ יִתְרוֹן לְחָכְמָה מִן־הַסְּכָלוֹת כִּי־תֵרוֹן הָאֹר מִן־הַחֹשֶׁךְ:

Then I saw that wisdom excelleth folly, as far as light excelleth darkness.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ע"פ קהלת ב, יג.

12 לאכפייא לסט"א

הזוהר מלמד שמי שמחזיר אדם רשע מדרכיו גורם להכנעת הסטרא אחרא, ועל ידי כך "כבודו של הקדוש ברוך הוא מתעלה" יותר מכל שבח אחר. אדמו"ר הזקן מציב זאת כתכלית ירידת הנשמה.

Zohar II, 128b זח"ב ככה, ב

הערת קה"ת

זח"ב ככה, ב.

3 פסקה

13 אל"י אמר בתיקונים

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

ת"ז בהקדמה.

14 לאנהגא בהון עלמין

לפי ההערה, יש שם הגהה וסיכום של הקטע הזה.

הערת קה"ת

באוה"ת שלח ע' תנט יש הג"ה וקיצור לכאן.

15 עלמין הוא מלשון העלם

במדבר מסביר אדמו"ר הזקן שהגוף והעולם מסתירים את קדושת הנשמה, "כי עולם הוא מלשון העלם", כדי שלא תתעורר לכמיהה לה. במאמר השני של שלח (37d), אותו פירוש מסביר כיצד, דרך שלבים רבים של ירידה, הכוח האלוקי מוסתר עד שהעולם נראה כמציאות העומדת בפני עצמה.

Numbers 5:3 במדבר ה':ג

מִזְכָּר עֲדֵי־נִקְבָּה תִּשְׁלַחוּ אֶל־מַחֲוֵץ לְמַחֲנֶה תִּשְׁלַחוּם וְלֹא יִטְמְאוּ אֶת־מַחֲנֵיהֶם אֲשֶׁר אֲנִי שֹׁכֵן בְּתוֹכָם:

קה"ת.

Zohar, Yitro 21:378-22:389 ספר זוהר, יתרו כ"א:שע"ה-כ"ב:שפ"ט
According to R. Judah, "father" represents Wisdom (Hokhmah) and "mother" Understanding (Binah). Said R. Judah: 'Both interpretations mean one and the same thing, for we have been taught that the Torah emanated from the Supernal Wisdom.' R. Jose said that the Torah emanated from Understanding, for it says: "to perceive the words of understanding" and "forsake not the Torah of thy mother".
The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

פסקה 5

30 בחי תרין דרועין

לפי ההערה, מופיעים שם הגהה וסיכום של הקטע הזה.

הערת קה"ת

ת"ז בהקדמה (פתח אלי). באוה"ת שלח ע' תסב יש הג"ה וקיצור לכאן.

31 תרין דרועין חו"ג ימינא ושמאלא

בתפילת אליהו מתוארות הספירות כאיברי גוף: "חסד — הזרוע הימנית; גבורה — הזרוע השמאלית". אדמו"ר הזקן מזהה את החלב והדבש עם שתי הזרועות הללו.

Tikkunei Zohar 17a:16-17 תקוני זוהר י"ז א:ט"ז-י"ז

ואתקריאו בתקונא דא. חסד דרועא ימינא. גבורה דרועא שמאלא. תפארת גופא. נצח והוד תרין שוקין. ויסוד סיומא דגופא אות ברית קדש. מלכות פה. תורה שבע"פ קרינן ליה. מוחא חכמה איהו מחשבה מלגו. בינה לבא ובה חלב מבין. ועל אליו תרין כתיב*הנסתרות ליי אלקינו.

Constantinople, 1740 (CC-BY-NC)

32 ימינא ושמאלא ובינייהו כלה

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

זמירות לשבת (אומר בשבחיין).

33 ומתחת זרועות עולם

בברכת משה נאמר: "מעונה אלקי קדם, ומתחת זרועות עולם". אדמו"ר הזקן מביא את הפסוק בקשר לשתי הזרועות, חסד וגבורה.

Deuteronomy 33:27 דברים ל"ג:כ"ז

מְעֻנָּה אֱלֹקֵי קֹדֶם וּמִתַּחַת זְרֻעַת עוֹלָם וַיִּגְרֹשׁ מִפְּנֵיךְ אוֹיֵב וַיֹּאמֶר הַשָּׁמַיִם:
The eternal G-d is a dwelling-place, And underneath are the everlasting arms; And He thrust out the enemy from before thee, And said: 'Destroy

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

דברים לג, כז.

34 וארץ ישראל מכוונת

לפי ההערה, מופיעה שם הגהה על הקטע הזה, המפנה ל-Likkutei-Torah, Parshas Va'eschanan, 2d.

הערת קה"ת

באוה"ת שלח ע' תסב יש הג"ה לכאן ומציין ללקו"ת פ' ואתחנן ב, ד.

23 רק שיהי בחי כלים . ע"י בחי ועשה טוב

לפי ההערה, מופיעים שם הגהה וסיכום של הקטע.

הערת קה"ת

באוה"ת שלח ע' תס יש הג"ה וקיצור לכאן.

24 רמ"ח פיקודין רמ"ח אברין

ההערה מפנה למקורות שנאספו שם על הלימוד שרמ"ח המצוות הן רמ"ח איברי המלך.

הערת קה"ת

ראה ת"ז ת"ל. ובהנסמן במאמרי אדה"ז-פרשיות לע' רפג.

25 רמ"ח פקודין רמ"ח אברין דמלכא

הערת קה"ת מפנה לתיקון 30, שם נאמר ש-248 מצוות עשה הן 248 איברי המלך. אדמו"ר הזקן משתמש בדימוי איברי המלך ביחס למצוות העשה, שבאמצעותן מתקבל אור אין סוף למטה.

Tikkunei Zohar 74a:8 תקוני זוהר ע"ד א:ח'

וְעוֹד מְצוּנָה דָא עֲמוּדָא דְאִמְצָעִיתָא, דְּאִיְהוּ מְצוּנָה מְסֻבָּרָא דְּאִבָּהּ דְּאִיְהוּ רִאשִׁי, וּמְסֻבָּרָא דְּאִימָא דְּאִיְהוּ אֶשֶׁר, וְהָכִי צְדִיק מְצוּנָה וְעוֹשָׁה מְתַרְוִיָּהּ, וּבְגִין דָּא אֶתְמַר עַל תַּרְוִיָּהּ אֶשֶׁר קִדְּשָׁנוּ, אִמָּא קִדְּשָׁנוּ וְאִבָּא צֻנְנוּ, עַל מָאן עַל שְׂכִינְתָא תַתְּאָה, דְּאִיְהוּ פֶטֶר כָּל רַחֵם, פְּתִיחוּ דְרַחֵם, דְּאִיְהוּ רַמ"ח פְּקוּדִין, אִיְהוּ מְצוֹת יְהוּ"ה בְּכָל אֶבֶר וְאֶבֶר דְּמִלְכָא, אִיְהוּ מְצוּנָה, וְעוֹד אֶשֶׁר קִדְּשָׁנוּ מְסֻבָּרָא דְּאִבָּא

Tikkunei Zohar - Vocalized (Public Domain)

26 ולא תתרו אחרי לבבכם

הפסוק על ציצית: "ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם, אשר אתם זונים אחריהם". אדמו"ר הזקן מביא אותו כ"סור מרע", שצריך לבוא תחילה.

Numbers 15:39 במדבר ט"ו:ל"ט

וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִית וּרְאִיתֶם אֹתוֹ וּזְכַרְתֶּם אֶת־כָּל־מִצְוֹת ה' וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם וְלֹא־תִתְּרוּ אַחֲרָיִךְ לִבְכָּכֶם וְאַחֲרָיִךְ עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר־אַתֶּם זֹנִים אַחֲרֵיהֶם:

And it shall be unto you for a fringe, that ye may look upon it, and remember all the commandments of the L-RD, and do them; and that ye go not about after your own heart and your own eyes, after which ye use to go astray

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

במדבר טו, לט.

27 ואזי יכולים לקבל

לפי ההערה, מופיעה שם הגהה על הקטע.

הערת קה"ת

באוה"ת שלח ע' תסא יש הג"ה לכאן.

28 דאורייתא מחכמה נפקת

בוהר (משפטים) נאמר שהתורה יוצאת מחכמה, מהמקום הנקרא "קודש". אדמו"ר הזקן מסיק שכל מצווה היא המשכה מחכמה עילאה.

Zohar II, 121a זח"ב קכ"א, א

הערת קה"ת

זח"ב קכ"א, א. וראה ג"כ שם פה, א.

29 דאורייתא מחכמה נפקת

בפרשת יתרו מביא זוהר את הדעה שהתורה יוצאת מחכמה עילאה, לצד הדעות שהיא יוצאת מבינה או כוללת את שניהן. גם כאן מפנה הערת

כתובה אנשי מדות:

And they spread an evil report of the land which they had spied out unto the children of Israel, saying: "The land, through which we have passed to spy it out, is a land that eateth up the inhabitants thereof; and all the people that we saw in it are men of great stature

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

במדבר יג, לב. בלקו"ש-ד ע' 1043 "זהו דיוק הלי, אוכלתי דוקא (ולקמן לחמנו) — כי ענין, אכילה הוא שהנאכל נעשה כמו האוכלו ממש, דם ובשר כבשרו". וראה באוה"ת כאן ע' תסג הגי' וקיצור לכאן.

40 ומדברך נאווה

"כחוט השני שפתותייך, ומדברך נאווה". אדמו"ר הזקן שומע במילה "מדברך" את המילה "מדבר", ומכין שהמרגלים רצו להישאר במדבר, עם התנלות המגיעה רק לדרגת הדיבור.

Song of Songs 4:3 שיר השירים ד:ג

כחוט השני שפתותיך ומדברך נאווה כפולח הרמון רתתך מפעל לצמתך:

Thy lips are like a thread of scarlet, And thy mouth is comely; Thy temples are like a pomegranate split open Behind thy veil

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

שה"ש ד, ג.

41 והארץ הדום רגלי

"השמים כסאי והארץ הדום רגלי". אדמו"ר הזקן מביא את הפסוק כדי להראות ש"ארץ" מציינת את הדרגה הנמוכה ביותר בתוך האלקות — מלכות.

Isaiah 66:1 ישעיהו ס"ו:א

כה אֶמַר ה' הַשָּׁמַיִם כִּסְאִי וְהָאָרֶץ הָדָם רַגְלִי אֵינִי בֵּית אֲשֶׁר תִּבְנֶנּוּ לִי וְאֵינִי מְקוֹם מְנוּחָתִי:

Thus saith the L-RD: The heaven is My throne, and the earth is My footstool; where is the house that ye may build unto Me? And where is the place that may be My resting-place

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ישע"י סו, א.

42 ועמ"ש בדי"ה והי מספר בניי

המאמר ההוא מסביר שמקור הנשמות, כנסת ישראל, נקרא "ארץ", כמו שכתוב "והארץ הדום רגלי". זוהי מדרגת מלכות של ה', מקורם וחיותם של כל העולמות.

הערת קה"ת

לעיל פי במדבר ה, ב.

43 הי בחכמה יסד ארץ

"הוי בחכמה יסד ארץ, כונן שמים בתבונה". אדמו"ר הזקן מפרש זאת כך שהדיבור האלקי, ה"ארץ", מושרש בחכמה.

Proverbs 3:19 משלי ג:יט

הי בחכמה יסד-ארץ כונן שמים בתבונה:

The L-RD by wisdom founded the earth; By understanding He established the heavens

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

35 מכון לשבתך מכון נגד שבתך זה בהמ"ק שלמעלה

המדרש מפרש את "מכון לשבתך" כ"מכון כנגד שבתך", כלומר, בית המקדש שלמעלה, המכון כנגד קודש הקודשים שלמטה. אדמו"ר הזקן לומד מכך שארץ ישראל שלמטה מכוננת כנגד הארץ שלמעלה.

Shir HaShirim Rabbah 4:11 שיר השירים רבה ד:י"א

נפת תטפנה שפתותיך כלה, רבי דרוסא ורבי ירמיה בשם רבי שמואל בר יצחק, ששים רבוא נביאים עמדו להם לישאל בימי אליהו, רבי יעקב בשם רבי יוחנן אמר מאה ועשרים רבוא, דאמר רבי יוחנן מגיבת ועד אנטפטרס ששים רבוא עירות, ואין לה עירות מקלקלות ככלן כבית אל ויריחו שאררה יהושע, בית אל ששם היו שני עגלי זהב של ירבקעם עומדים, כתוב אחד אומר (מלכים ב ב, ג): ויצאו בני הנביאים אשר בית אל אל אלישע, נביאים...

Your lips drip nectar, my bride, honey and milk are under "your tongue, and the scent of your garments is like the scent of Lebanon" (Song of Songs 4:11). "Your lips drip nectar, my bride" - Rabbi Derosa and Rabbi Yirmeya in the name of Rabbi Shmuel bar Yitzhak: Six hundred thousand prophets arose for Israel in the days of Elijah. Rabbi Yaakov said in the name of Rabbi Yohanan: One million two hundred thousand, as Rabbi Yohanan said: From Gevat to Antipatris were ... six hundred thousand cities. There were

Midrash Rabbah -- TE (Public Domain) • The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY)

36 והמרגלים היו במדרגה גבוה מאד

לפי ההערה, מופיעה שם הגהה על הקטע הזה.

הערת קה"ת

באוה"ת שלח ע' תסג נמצא הגי' לכאן.

37 ולא רצו . למצות מעשיות

ההערה מפנה לשם בעניין סירובם של המרגלים לרדת לעיסוק במצוות המעשיות.

הערת קה"ת

ראה להלן בהוספות להערות וצינונים. ראה דרך מצותיך קפא, א ואילך. לקו"ש-ד ע' 1042. לקו"ש לפי שלח — תשמ"ו.

38 למצות מעשיות

כפי שמוכח בהערה: עיקר העבודה בארץ ישראל הוא קיום המצוות המעשיות (וכן העבודה בעולם העשיה בעניינים המותרים — "בכל דרכיך דעהו"), בניגוד למדבר, שבו אפילו הזיכרון באמצעות המן עסק בעיקר בתורה. הדבר דומה למאמר "תלמוד גדול, שהלימוד הוא הכנה המביאה לידי מעשה".

הערת קה"ת

"כי עיקר העבודה בארץ ישראל הוא קיום המצוות מעשיות (וגם העבודה בעשי דרשות — בכל דרכיך דעהו), משא"כ במדבר, (וגם הזיכרון שעל ידי המן הוא בעיקרו בנוגע לתורה). והוא ע"ד תלמוד גדול שהוא הכנה ומביא לידי מעשה". לקו"ש-ד ע' 1043. וראה שם ע' 1046 ואילך.

39 אוכלת יושבי

דיווח המרגלים: "הארץ אשר עברנו בה לתור אותה, ארץ אוכלת יושביה היא". אדמו"ר הזקן מפרש את דבריהם כביטוי לחששם להתבטל בעקבות התנלות אור אין סוף שלמטה.

Numbers 13:32 במדבר י"ג:ל"ב

ויציאו דבת הארץ אשר תרו אותה אל-בני ישראל לאמר הארץ אשר עברנו בה לתור אותה ארץ אוכלת יושביה הוא וכל-העם אשר-ראינו

משלי ג, יט.

44 אבא יסד ברתא

הוהר (פינחס) מסביר את הפסוק "בחכמה יסד ארץ": החכמה היא האב, והארץ היא הבת. אדמו"ר הוקן מביא זאת כדי להראות שהדיבור, מלכות, מושרש בחכמה.

Zohar III, 248a זח"ג רמח, א

Tikkunei Zohar, Tikkun 21 • 61b:4-5 תקו"ז תיקון כא

וכד אית בישראל משכילים בחכמה דאיהי יי מחשבה עלאה. ידעין לזקא לה להאי אבנא דאיהי בת יחידה לההוא אתר דאתגורת בגין דברתא באבא אתעבידת. הה"ד יי בחכמה יסד ארץ. בחכמה דאיהו אבא יסד ברתא דאיהי ארץ הדום רגליו וההוא חוט דילה איהו יי. דאבנא דאיהי תגא. עטרי על רישיה עטרה דס"ת. ובגינה אתמר ודאשתמש בתגא חלף איהו כתר תורה ודאי. דתלת כתרין אינון כתר תורה וכתר כהונה וכתר מלכות. וכתר תורה (נ"א וכתר שם טוב) על גבייהו.

Constantinople, 1740 (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

זח"ג רמח, א. רנו, ב. ת"ז ת"י כא.

45 אבא יסד ברתא

קטע נוסף בוהר (פינחס), שאליו מפנה הערת קה"ת בעניין הלימוד שהאב ייסד את הבת.

Zohar, Pinchas 121:822-831 ספר הוהר, פנחס קב"א:תתכ"ב-תתל"א

46 ורצו . . כל ההמשכות . . לבחי דיבור

לפי ההערה, מופיעה שם הגהה על הקטע הזה.

הערת קה"ת

באוה"ת כאן ע' תסז נמצא הגיה"ה לכאן.

47 בהמ"ק וירושלים

הטקסט עצמו מביא את הקטע הזה מהוהר על פרשת שלח, המתאר את ירושלים במרכז העולם המיושב, המקיפה את הר הבית, את חצרותיו ואת קודש הקודשים, ואומר שאותו סדר קיים גם למעלה.

Zohar, Sh'lach 11:84-92 ספר הוהר, שלח לך י"א:פ"ד-צ"ב

48 טובה הארץ מאד מאד

יהושע וכלב אומרים לעם: "הארץ אשר עברנו בה לתור אותה, הארץ טובה מאוד מאוד". אדמו"ר הוקן מפרש את הכפילות ב"מאוד" כאור הבלתי מוגבל הנמשך הן בעולמות הנסתר והן בעולמות הגלויים.

Numbers 14:7 במדבר י"ד:

וַיֹּאמְרוּ אֶל־כָּל־עַדְתִּי בְנֵי־יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר הָאָרֶץ אֲשֶׁר עָבְרָנוּ בָּהּ לְתוֹר אֶתָּה טוֹבָה הָאָרֶץ מְאֹד מְאֹד:

And they spoke unto all the congregation of the children of Israel, saying: 'The land, which we passed through to spy it out, is an exceeding good land

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

במדבר יד, ז.

49 נתאוה הקב"ה להיות לו דירה בתחתונים

פרק ל"ו בתנאי מסביר את המדרש הזה: "תחתונים" הם העולם הזה, הנמוך מכל העולמות מבחינת הסתר אור ה'; ותכלית הבריאה היא שהחושך שבו

יתהפך לאור, באופן של "יתרון האור הבא מן החושך".

הערת קה"ת

ראה תנחומא בחוקותי ג. נשא טז. ראה תנאי פרק לו ובליקוט פירושים שם.

50 נתאוה הקב"ה להיות לו דירה בתחתונים

כשהקדוש ברוך הוא ברא את העולם, הוא רצה שתהיה לו דירה בתחתונים כפי שיש לו בעליונים. אדמו"ר הוקן מכנה זאת הכוונה העצמית של ה' בבריאה.

Midrash Tanchuma, Nasso 16:1 מדרש תנחומא, נשא ט"ז:א'

... באתי לגני אחותי כלה (שה"ש ה, א). אמר רבי שמואל בר נחמן, בשעה שברא הקדוש ברוך הוא את העולם, נתאנה שיהא לו דירה בתחתונים כמו שיש בעליונים. ברא את האדם וצנה אותו ואמר לו: מכל עץ הגן אכל תאכל, ומעץ הדעת טוב ורע לא תאכל ממנו (בראשית ב, טז-יז). ועבר על צויו. אמר לקה הקדוש ברוך הוא, כך הייתי מתאנה שיהא לי דירה בתחתונים כמו שיש לי בעליונים, ונדבר אחד צויתי אותך ולא שמרת אותו. מיד סלק הקדוש ...

So it came to pass on the day that Moses had" (Numb. 7:1) finished." Rav says, "Every place where it is stated, 'So it came to pass (wayehi),' [is referring to] something new"; but R. Simeon says, "Every place where it says, 'So it came to pass (wayehi)' [is referring to] something which existed, has ceased [to exist] for a long time, and has returned to be as it was. 5:7. This text is related (to Cant. 5:1), "When I come to ... my garden, my sister bride." R. Samuel bar

Midrash Tanchuma -- Torat Emet (Public Domain) • Townsend 1989 translation of Midrash Tanhuma, S. Buber Recension, edited and supplemented by R. Francis Nataf (CC-BY)

51 נתאוה הקב"ה להיות לו דירה בתחתונים

רבי אמי אומר שהקדוש ברוך הוא רצה שכפי שיש לו דירה למעלה, תהיה לו דירה גם למטה. הערת קה"ת מפנה גם לכאן.

Midrash Tanchuma, Bechukotai 3:1 מדרש תנחומא, בחוקתי ג:א'

... ונדעו כי אני ה' אלקיהם אשר הוצאתי אתם מארץ מצרים לשכני בתוכם (שם פסוק מו). ואם יעשו רצוני, אין שכניתי וזה מביניהן. למה, אמר רבי אמי, נתאנה הקדוש ברוך הוא, כשם שיש לו דירה למעלה, שיהא לו כך דירה למטה. שכן הוא אומר לאדם הראשון, אם זכית, כשם שאני מלך על העליונים, כך אעשה אותך מלך על התחתונים, שנאמר: ויקח ה' אלקים את האדם (בראשית ב, טו). אין לשון ויקח אלא לשון עלוי, כמה שנאמר: ויתקח האשה ...

If you walk in My statutes." This text is related" (Lev. 26:3) (to Prov. 1:20), "Wisdom shouts for joy in the street; in the squares she raises her voice." R. Samuel bar Nahman questioned R. Johanan ben Eleazar, when he was standing in the market. He said to him, "Recite one chapter (of Mishnah) for me." He said to him, "Go to the house of study, and I will recite it for you there." He said to him, "Rabbi, did you not ... teach me (Prov. 1:20), 'Wisdom shouts for joy

Midrash Tanchuma -- Torat Emet (Public Domain) • Townsend 1989 translation of Midrash Tanhuma, S. Buber Recension, edited and supplemented by R. Francis Nataf (CC-BY)

52 ושיהי נגלה לעין כל בשר

"ונגלה כבוד הוי' וראו כל בשר יחידי". אדמו"ר הוקן רומז לפסוק זה

who is Eternal, Sublime and Most-Holy, ordained (formed) and created the Universe in thirty-two mysterious paths of Sippur (2 wisdom by three Sepharim, namely: 1) S'for ספור; 2) S'for ספור; 3) Sapher ספור, which are in Him one and the same

Sefer Yetzirah, Warsaw 1884 (Public Domain) • Sefer Yetzirah, trans. by Isidor Kalisch. New York, 1877 (Public Domain)

58 ע"פ וללכן שתי בנות

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

תו"א כג, ב.

59 רבי יוחנן לימד שהקדוש ברוך הוא אמר: "לא אבוא בירושלים של מעלה עד שאבוא בירושלים של מטה", והגמרא מאשרת שיש ירושלים של מעלה. הטקסט מביא זאת כמקור לארץ של מעלה, שיש בה מקדש וירושלים משלה.

Taanit 5a תענית ה' א

פסקה 6

60 משה . . מבחי' דור דעה

הערת קה"ת מפנה למקום שבו זה מתבאר עוד: Etz Chaim.

הערת קה"ת

ראה ע"ח שער הארת המוחין פ"א.

61 תקט"ו תפלות כמנין ואתחנן

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

ועל"ק במסעי (ד, ד). וש"נ. [כ].

62 ואתחנן

"ואתחנן אל הוי" בעת ההיא לאמר...": משה מספר על תחינתו להיכנס לארץ. הערך המספרי של "ואתחנן" הוא 515, כמספר תפילותיו.

Deuteronomy 3:23 דברים ג:כ"ג

וְאַתְּחַנֵּן אֶל־ה' בְּעַת הַהוּא לֵאמֹר:

And I besought the L-RD at that time, saying

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסקה 7

63 ששים המה מלכות

"ששים מלכות ושמונים פילגשים ועלמות אין מספר". אדמו"ר הזקן מפנה להסברו על פסוק זה ועל הפסוק הבא, העוסק במעלת הנשמות על המלאכים.

Song of Songs 6:8 שיר השירים ו:ח

שְׁשִׁים הֵמָּה מְלָכוֹת וּשְׁמוֹנִים פִּילְגָשִׁים וְעַלְמוֹת אֵין מִסְפָּר:

There are threescore queens, And fourscore concubines, And maidens without number

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

64 אחת היא יונתי

"יונתי תמתי אחת היא". אותו מאמר מעמיד את נשמות ישראל מול המלאכים, שמקורם בבחינת הדיבור.

Song of Songs 6:9 שיר השירים ו:ט

אַחַת הִיא יוֹנְתִי תַמְתִּי אַחַת הִיא לְאִמָּה בָּרָה הִיא לְיִלְדָּתָה רְאוּהָ בְנוֹת וְיִאֲשְׁרוּהָ מְלָכוֹת וּפִילְגָשִׁים וְיִהְיֶלְלוּהָ:

בהקשר של התגלות למטה, הגלויה לכול.

Isaiah 40:5 ישעיהו מ:ה

וְגִלְגָּה כְבוֹד ה' וְרָאוּ כָל־בָּשָׂר יַחְדָּו כִּי פִי ה' דִּבֶּר:

And the glory of the L-RD shall be revealed, and all flesh shall see it together; for the mouth of the L-RD hath spoken

.it

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ראה ישע"מ, ה.

53 די לחכימא ברמיזא

הזוהר (פינחס) מיישם את האמרה "לחכימא ברמיזא" על חכמה, הנתפסת כאמצעות רמז. אדמו"ר הזקן משתמש באמרה גם ביחס לחכמה עמוקה מדי מכדי לבטאה במילים, הנמסרת כאמצעות רמז שבמעשה.

Zohar III, 229b זח"ג רכט, ב

Zohar I, 26b זח"א כו, ב

הערת קה"ת

זח"ג רכט, ב. רפ, ב ות"י די ל"י שם. [כ]. זח"א כו, ב.

54 די לחכימא ברמיזא

כאן הזוהר (כי תצא) מסיים דיון במילים: "אין צורך להאריך, לחכימא ברמיזא". הערת קה"ת מביאה אותו בין המקומות שבהם מופיעה אמרה זו.

Zohar, Ki Teitzei 18:88-20:98 ספר זוהר, כי תצא י"ח:פ"ח-כ"י:צ"ח

55 וראיתם אותו וזכרתם

"והיה לכם לציצית, וראיתם אותו וזכרתם את כל מצוות הוי' ועשיתם אותם". אדמו"ר הזקן מסביר שההסתכלות הפיזית בחושים מביאה את האדם לזכור את כל המצוות.

Numbers 15:39 במדבר ט"ו:ל"ט

וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִית וּרְאִיתֶם אוֹתוֹ וְזָכַרְתֶּם אֶת־כָּל־מִצְוֹת ה' וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם וְלֹא־תִתּוּרוּ אַחֲרָי לִבְכֶּכֶם וְאַחֲרָי צִינִיכֶם אֲשֶׁר־אֹתָם זִנִּים אַחֲרֵיהֶם:

And it shall be unto you for a fringe, that ye may look upon it, and remember all the commandments of the L-RD, and do them; and that ye go not about after your own heart and your own eyes, after which ye use to go astray

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

במדבר טו, לט.

56 ל"ב נתיבות חכמה

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

ראה ס"י א, א.

57 ל"ב נתיבות החכמה

ספר יצירה פותח: בשלושים ושתיים נתיבות פלאיות של חכמה חקק הבורא וברא את עולמו. אדמו"ר הזקן קושר את שלושים ושניים חוטי הציצית לנתיבות אלה.

Sefer Yetzirah 1:1 ספר יצירה א:א

בשלושים ושתיים נתיבות פליאות חכמה חקק יה' צבאות אלקי ישראל אלקים חיים ומלך עולם אל שדי רחום וחנן רם ונשא שוכן עד מרום וקדוש שמו וברא את עולמו בשלשה ספרים בספר וספר וספר:

Yah, the L-rd of hosts, the living G-d, King of the Universe, Omnipotent, All-Kind and Merciful, Supreme and Extolled,

69 להחיות רוח שפלים ונדכאים

ה' שוכן עם מי שרוחו נשברה ושפל רוח, "להחיות רוח שפלים ולהחיות לב נדכאים". איגרת הקודש משתמשת בביטוי הזה לתיאור החסד הממשיך חיות אל התחתונים.

Isaiah 57:15 ישעיהו נ"ז:ט"ו

כי כה אָמַר רִם וְנָשָׂא שָׁכֵן עַד וְקָדוֹשׁ שְׁמוֹ מְרוֹם וְקָדוֹשׁ אֶשְׁכֹּן וְאֶת־דָּכָא וְשַׁפְלֵי־רוּחַ לְהַחְיֹת רוּחַ שְׁפָלִים וְלַהֲחִיֹּת לֵב נִדְכָּאִים:
For thus saith the High and Lofty One That inhabiteth eternity, whose name is Holy: I dwell in the high and holy place, With him also that is of a contrite and humble spirit, To revive the spirit of the humble, And to revive the heart of the contrite ones.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

70 אל יתהלל חכם בחכמתו

"אל יתהלל חכם בחכמתו ואל יתהלל הגיבור בגבורתו אל יתהלל עשיר בעשרו". איגרת הקודש מפרשת זאת כהוראה שחכמה לבדה, ללא חסד, אינה ממשיכה חיות למטה.

Jeremiah 9:22 ירמיהו ט':כ"ב

כֹּה אָמַר ה' אֱלֹהֵי־יִשְׂרָאֵל הֵכֶם בְּחָכְמָתוֹ וְאֵלֵי־יִתְהַלֵּל הַגִּבּוֹר בְּגִבּוֹרָתוֹ אֵלֵי־יִתְהַלֵּל עֲשִׂיר בְּעֶשְׂרוֹ:

Thus saith the L-RD: Let not the wise man glory in his wisdom, neither let the mighty man glory in his might, Let not the rich man glory in his riches

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

71 כי אני ה' עושה חסד

"כי אם בואת יתהלל המתהלל, השכל וידוע אותי, כי אני הו' עושה חסד משפט וצדקה בארץ". החסד הוא המעביר את חיות החכמה אל התחתונים.

Jeremiah 9:23 ירמיהו ט':כ"ג

כִּי אִם־בּוֹאֵת יִתְהַלֵּל הַמֵּתְהַלֵּל הַשֶּׁכֶּל וְיֹדֵעַ אוֹתִי כִּי אֲנִי ה' עוֹשֶׂה חֶסֶד מִשְׁפָּט וְצִדְקָה בָּאָרֶץ כִּי־בָאֵלֶּה חִפְצָתִי נֶאֱמַר־ה':

But let him that glorieth glory in this, that he understandeth, and knoweth Me, That I am the L-RD who exercise mercy, justice, and righteousness, in the earth; for in these things I delight, Saith the L-RD

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

72 אתם עדי

בסוף פרשת קדושים הוזהר דורש את הפסוק "אתם עדי": ישראל נקראים עדים, וכך גם השמים והארץ, וישראל מעידים זה על זה. הטקסט מפנה להסבר במקום אחר של אמירה זו של הוזהר.

Zohar, Kedoshim 17:104-18:108 ספר הוזהר, קדושים י"ז:ק"ד-י"ח:ק"ח

1The first 6 lines of the Hebrew text are not found in our translation. They then rose, and as they went along R. Eleazar cited the verse: THOU SHALT NOT GO UP AND DOWN AS A TALE-BEARER AMONG THY PEOPLE, ETC. All these rules', he said, 'have been commented on by the Companions. Let us, however, also give some exposition of this section. It is written: YE SHALL KEEP MY STATUTES. THOU SHALT NOT LET THY CATTLE GENDER WITH A DIVERSE KIND, ETC. It is written: "Ye are my witnesses said

...

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

My dove, my undefiled, is but one; She is the only one of her mother; She is the choice one of her that bore her. The daughters saw her, and called her happy; Yea, the queens and the concubines, and they praised her

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

65 ע"פ והארץ הדום

שם מסביר אדמו"ר הזקן את הפסוק "והארץ הדום רגלי": הדום הוא מושב נמוך המונח מתחת לרגליים, וכנסת ישראל נקראת "רגלי". לרגל יש יתרון שאין לראש: הרגליים מוליכות את הראש למקום שאליו הוא רוצה ללכת, ודום החיים של הראש נמצא בהן; לכן הקות דם מן הרגל יכולה לרפא את הראש.

הערת קה"ת

תו"א א, ב.

66 והארץ הדום רגלי

"השמים כסאי והארץ הדום רגלי". אדמו"ר הזקן מפנה למאמרו על פסוק זה, שבו מוסבר שתיקון המעשים מוזכר את המוח והלב פי אלף.

Isaiah 66:1 ישעיהו ס"ו:א

כֹּה אָמַר ה' הַשָּׁמַיִם כִּסְאִי וְהָאָרֶץ רִגְלִי אֵי־יָהּ בֵּיתִי אֲשֶׁר תִּבְנוּ־לִי וְאֵי־יָהּ מְקוֹם מְנוּחָתִי:

Thus saith the L-RD: The heaven is My throne, and the earth is My footstool; where is the house that ye may build unto Me? And where is the place that may be My resting-place

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

67 האומר אין לי אלא תורה

רבי יוסי מלמד שמי שאומר שיש לו תורה בלבד, אין לו אפילו תורה, שכן מי שאינו עוסק בעשייה אינו עוסק בלימוד. באיגרת הקודש מובא הדבר בתוספת המילים "בלא גמילות חסדים", והמאמר מביא אותו כדי להראות שהתורה תלויה במעשים.

Yevamot 109b:4-5 יבמות ק"ט ב'ד'-ה'

עֲרַבִּי שֶׁלְצִיּוֹן — דְּעַבְדִּי שְׁלוֹף דּוֹץ. תּוֹקַע עֲצָמוֹ לְדָבָר הַלֵּכָה — דְּתַנְיָא, רַבִּי יוֹסִי אָמַר: כָּל הָאוֹמֵר אֵין לוֹ תוֹרָה — אֵין לוֹ תוֹרָה. פְּשִׁיטָא! אָלָא: כָּל הָאוֹמֵר אֵין לוֹ אָלָא תוֹרָה — אֵין לוֹ אָלָא תוֹרָה. הָא נָמִי פְּשִׁיטָא! אָלָא דְאֶפִּילוֹ תוֹרָה אֵין לוֹ. מַאי טַעְמָא? אָמַר רַב פִּפְא, אָמַר קְרָא: "וְלִמְדַתְּם וַעֲשִׂיתֶם" — כָּל שֶׁיִּשְׁנֹו בְּעֵשְׂיָה לְשֹׁנוֹ בְּלִמְיָדָה, כָּל שֶׁאֵינוֹ בְּעֵשְׂיָה אֵינוֹ בְּלִמְיָדָה.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

יבמות קט, ב. [וראה קונטרס עץ החיים פ"ב בהערה]. [כ]. באגה"ק שם: כל האומר.

68 אורייתא מחכמה נפקת

הוזהר מלמד שהתורה יוצאת מחכמה. איגרת הקודש, המצוטטת כאן, מסבירה שהלומדים ממשיכים את החכמה הזאת אל אותיות הדיבור.

Zohar, Mishpatim 20:500-502 ספר הוזהר, משפטים כ':ת"ק-תק"ב

For the Torah itself emanates from Wisdom, from the realm called "holiness", and Wisdom itself emanates from the region called "holy (lit. holiness) of holies". Said R. Isaac: 'The Jubilee is also designated "holiness", as it is written: "For it is the jubilee; it shall be holiness (kodesh) unto you" (Lev. 14, 12). The Israelites who are destined to be "men of holiness" have a share in both (the Torah and the Jubilee)

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

73 והיה לכם לציצית

"והיה לכם לציצית, וראיתם אותו וזכרתם את כל מצוות ה'". אדמו"ר הזקן מפנה למאמרו על פסוק זה.

Numbers 15:39 במדבר ט"ו:ל"ט

וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִית וּרְאִיתֶם אֹתוֹ וּזְכַרְתֶּם אֶת־כָּל־מִצְוֹת ה' וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם וְלֹא־תִתּוּרוּ אַחֲרָי לְכַבֶּכֶם וְאַחֲרָי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר־אֹתָם זָנִים אַחֲרֵיהֶם:

And it shall be unto you for a fringe, that ye may look upon it, and remember all the commandments of the L-RD, and do them; and that ye go not about after your own heart and ;your own eyes, after which ye use to go astray

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

74 כי מאיש לוקחה זאת

אדם אומר על חוה: "לזאת יקרא אשה כי מאיש לוקחה זאת". המאמר על ציצית דן בפסוק זה בהקשר של אותו עניין.

Genesis 2:23 בראשית ב':כ"ג

וַיֹּאמֶר הָאָדָם זֹאת הִפַּעַם עֵצָא מִעֵצָמִי וּבָשָׂר מִבָּשָׂרִי לְזֹאת יִקְרָא אִשָּׁה כִּי מֵאִישׁ לִקְחָהּ־זֹאת:

And the man said: 'This is now bone of my bones, and flesh of my flesh; she shall be called Woman, because she was taken out of Man

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

75 וממדבר מתנה

המדרש דורש את הפסוק "וממדבר מתנה": התורה ניתנה להם במדבר, כדי ששום שבט לא יוכל לטעון שקדמה לו זכות בה; וכשם שמדבר אינו נזרע ואינו נעבד, כך מי שמקבל עליו את התורה משתחרר מעול העיסוק בענייני העולם. אדמו"ר הזקן מצטט זאת כדי להראות שהתורה נקראת "מדבר".

Bamidbar Rabbah 19:26 במדבר רבה י"ט:כ"ו

76 וממדבר מתנה

בשירת הכאר נאמר: "וממדבר מתנה". המדרש מפרש "מתנה" כמתנה – התורה שניתנה במדבר.

Numbers 21:18 במדבר כ"א:י"ח

בְּאֵר חֲפְרוֹה שְׂרִים כְּרוּה נְדִיבֵי הָעָם בְּמַחֲקָק בְּמִשְׁעָנָתָם וּמִמְדָּבָר מִתְּנָה:

The well, which the princes digged, Which the nobles of the people delved, With the sceptre, and with their staves. And ;from the wilderness to Mattanah

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 8

77 אל יתהלל חכם בחכמתו

"אל יתהלל חכם בחכמתו". המאמר קורא את הפסוק יחד עם הפסוק הבא אחרי: ההכמה לבדה אינה התכלית.

Jeremiah 9:22 ירמיהו ט':כ"ב

כֹּה אָמַר ה' אֱלֹהֵי־יִתְהַלָּל חָכֶם בְּחִכְמָתוֹ וְאֱלֹהֵי־יִתְהַלָּל הַגָּבוֹר בְּגִבּוֹרָתוֹ אֵל־יִתְהַלָּל עֲשִׂיר בְּעֲשָׂרוֹ:

Thus saith the L-RD: Let not the wise man glory in his wisdom, neither let the mighty man glory in his might, Let not ;the rich man glory in his riches

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

78 חסד ומשפט וצדקה בארץ

"כי אני הוי' עושה חסד ומשפט וצדקה בארץ, כי באלה חפצתי". אדמו"ר הזקן מדגיש את המילים "בארץ": באמצעות מעשים אלה נמשכת החכמה העליונה למטה.

Jeremiah 9:23 ירמיהו ט':כ"ג

כִּי אִם־בְּזֹאת יִתְהַלָּל הַמִּתְהַלָּל הַשֶּׁכֶּל וְיִדְעַע אוֹתִי כִּי אֲנִי ה' עֹשֶׂה חָסֶד מִשְׁפָּט וְצִדְקָה בָּאָרֶץ כִּי־בָאֵלָה חִפְצָתִי נֶאֱמַרְהי

But let him that glorieth in this, that he understandeth, and knoweth Me, That I am the L-RD who exercise mercy, justice, and righteousness, in the earth; for in these things I .delight, Saith the L-RD

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

79 וכל חפצים לא ישוו בה

"כי טובה חכמה מפנינים, וכל חפצים לא ישוו בה". המאמר שאדמו"ר הזקן מצטט מפרש זאת על לימוד התורה.

Proverbs 8:11 משלי ח':יא

כִּי־טוֹבָה חֲכָמָה מִפְּנִינִים וְכָל־חֲפָצִים לֹא יִשְׁוּ־בָהּ:

For wisdom is better than rubies, And all things desirable .are not to be compared unto her

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

80 ואפילו חפצי שמים

הגמרא מבחינה בין "כל חפצין לא ישוו בה" לבין "וכל חפצים לא ישוו בה", הכולל אפילו את חפצי שמים, ומיישבת שמצווה שאחרים יכולים לקיימה אינה דוחה את לימוד התורה. אדמו"ר הזקן מצטט את הביטוי ממאמרו על עשרת הדיברות.

Moed Katan 9b:2-3 מועד קטן ט' ב:ב-ג

הַדֵּר יְתִיב וְקָא מְבַעֵי לְהוּ, כְּתִיב: "יִקְרָה הָיָא מִפְּנִינִים וְכָל חֲפָצִיד לֹא יִשְׁוּ בָהּ" — הָא חֲפָצֵי שָׁמַיִם יִשְׁוּ בָהּ, וְכְתִיב: "כָּל חֲפָצִים לֹא יִשְׁוּ בָהּ" — דְּאִפִּילוּ חֲפָצֵי שָׁמַיִם לֹא יִשְׁוּ בָהּ! כָּאן בְּמִצְוַה שְׂאִפְשֵׁר לַעֲשׂוֹתָהּ עַל יְדֵי אַחֲרִים, כָּאן בְּמִצְוַה שְׂאִי אִפְשֵׁר לַעֲשׂוֹתָהּ עַל יְדֵי אַחֲרִים.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

81 אם אין חכמה אין יראה

רבי אלעזר בן עזריה אומר: "אם אין חכמה אין יראה, אם אין יראה אין חכמה". אדמו"ר הזקן מפנה לדינו בדברים אלה במקום אחר.

Pirkei Avot 3:17 משנה אבות ג':יז

רַבִּי אֱלֶעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה אוֹמֵר, אִם אֵין תּוֹרָה, אֵין דֶּרֶךְ אֶרֶץ. אִם אֵין דֶּרֶךְ אֶרֶץ, אֵין תּוֹרָה. אִם אֵין חֲכָמָה, אֵין יִרְאָה. אִם אֵין יִרְאָה, אֵין חֲכָמָה. אִם אֵין בִּינָה, אֵין דַּעַת. אִם אֵין דַּעַת, אֵין בִּינָה. אִם אֵין קָמַח, אֵין תּוֹרָה. אִם אֵין תּוֹרָה, אֵין קָמַח. הוּא הֵיָא אוֹמֵר, כָּל שְׂחָקְתָּ מִרְבָּה מִמַּעֲשָׂיו, לְמָה הוּא דוֹמָה, לְאִילָן שְׁעָנְפִיו מְרִבִּין וְשִׁרְשָׁיו מַעֲטִין, וְהָרוּחַ בָּאָה וְעוֹקְרָתוֹ וְהוֹפְכָתוֹ עַל פָּנָיו, שְׁנַאֲמַר (ירמיה יז) וְהִיָּה כְעָרְעָר בְּעָרְכָה וְלֹא יִרְאָה כִּי בָּוֹא טוֹב וְשָׁכֵן חֲרָרִים בְּמִדְבָּר אֶרֶץ ...

Rabbi Elazar ben Azariah said: Where there is no Torah, there is no right conduct; where there is no right conduct, there is no Torah. Where there is no wisdom, there is no fear of G-d; where there is no fear of G-d, there is no wisdom. Where there is no understanding, there is no knowledge; where there is no knowledge, there is no understanding. Where there is no bread, there is no Torah; where there is no

Torah, there is no bread. He used to say: one whose wisdom

...

Torat Emet 357 (Public Domain) • Mishnah Yomit by Dr. Joshua Kulp (CC-BY)

פסוקה 9

82 ומדברך נאווה

”ודיבורך נאה”. כמו קודם במאמר, המילה ”מדברך” נקראת כ”מדבר” — רצונם של המרגלים להישאר במדבר.

Song of Songs 4:3 שיר השירים ד:ג

כחוט השני שפתותיך ומדברך נאווה כפלח הרמון רכתה מבעד לצמתה: Thy lips are like a thread of scarlet, And thy mouth is come-ly; Thy temples are like a pomegranate split open Behind thy veil

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

83 אם אין יראה אין חכמה

”אם אין יראה אין חכמה”. אדמו”ר הזקן מפרש זאת כהוראה שאפשר להמשיך את אור התורה רק לאחר קיום המצוות.

Pirkei Avot 3:17 משנה אבות ג:יז

רבי אלעזר בן עזריה אומר, אם אין תורה, אין דרך ארץ. אם אין דרך ארץ, אין תורה. אם אין חכמה, אין יראה. אם אין יראה, אין חכמה. אם אין בינה, אין דעת. אם אין דעת, אין בינה. אם אין קמח, אין תורה. אם אין תורה, אין קמח. הוא היה אומר, כל שחקמתו מרבה ממששיו, למה הוא דומה, לאילו שענפיו מרבין ושורשיו מעטין, והרוח בזה ועוקרתו והופכתו על פניו, שנאמר (ירמיה יז) והיה כערער בערבה ולא יראה כי יבוא טוב ושכן חררים במדבר ארץ ...

Rabbi Elazar ben Azariah said: Where there is no Torah, there is no right conduct; where there is no right conduct, there is no Torah. Where there is no wisdom, there is no fear of G-d; where there is no fear of G-d, there is no wisdom. Where there is no understanding, there is no knowledge; where there is no knowledge, there is no understanding. Where there is no bread, there is no Torah; where there is no Torah, there is no bread. He used to say: one whose wisdom

...

Torat Emet 357 (Public Domain) • Mishnah Yomit by Dr. Joshua Kulp (CC-BY)

84 הקדימו נעשה לנשמע

כאשר ישראל הקדימו ”נעשה” ל”נשמע”, יצאה בת קול ואמרה: ”מי גילה רז זה לבניי, שמלאכי השרת משתמשים בו?” אדמו”ר הזקן מביא זאת כהוכחה שישראל הבינו שהמעשים צריכים לבוא תחילה.

Shabbat 88a:8 שבת פ”ח א:ח

אמר רבי אלעזר: בשעה שהקדימו ישראל ”נעשה” ל”נשמע” יצתה בת קול ואמרה להן: מי גלה לבני רז זה שמלאכי השרת משתמשים בו? דכתיב: ”ברכו ה' מלאכיו גברי כח עשי דברו לשמע בקול דברו” — ברישא ”עשי”, והדר ”לשמע”. אמר רבי חמא ברבי חנינא: מאי דכתיב ”כתפוח בעצי היער וגו'” — למה נמשלו ישראל לתפוח, לומר לה: מה תפוח זה פרוי קודם לעליו, אף ישראל הקדימו ”נעשה” ל”נשמע”.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

על המהדורה

המהדורה הזאת כוללת לשון המאמר, התרגום לעברית של ימינו, הביאורים שלנו וההערות.

The Hebrew text of Likkutei Torah: © Kehot Publication Society, via Sefaria, CC BY-NC 4.0; formatting adapted.

התרגום שלנו לעברית של ימינו, מתוך התרגום האנגלי שלנו מלשון הקודש, בלי הערות קה"ת: CC BY 4.0.

הביאורים שלנו, עם הסקירה, השאלות והעמוד לילדים: CC BY-NC 4.0.

The notes: Kehot's marei mekomos ("Sources and References", including the Rebbe's notes) © Kehot Publication Society, via Sefaria, CC BY-NC 4.0; formatting adapted; our notes on them: CC BY-NC 4.0.

Sefaria: Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA); The Holy Scriptures: A New Translation (JPS 1917) דרך (Public Domain); William Davidson Edition - Vocalized Aramaic (CC-BY-NC); Constantinople, 1740 (CC-BY-NC); Tikkunei Zohar - Vocalized (Public Domain); The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain); Midrash Rabbah -- TE (Public Domain); The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY); Midrash Tanchuma -- Torat Emet (Public Domain); Townsend 1989 translation of Midrash Tanhuma, S. Buber Recension, edited and supplemented by R. Francis Nataf (CC-BY); Sefer Yetzirah, Warsaw 1884 (Public Domain); Sefer Yetzirah, trans. by Isidor Kalisch. New York, 1877 (Public Domain); Torat Emet 357 (Public Domain); Mishnah Yomit by Dr. Joshua Kulp (CC-BY).

המהדורה כולה: CC BY-NC 4.0. מותר להעתיק, להדפיס ולהפיץ בחינם, בציון Kehot Publication Society ו־likuteitorah.com; אסור למכור. [/https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/)

התרגום לעברית נעשה מהמהדורה האנגלית של likuteitorah.com בעזרת בינה מלאכותית (openai/gpt-6-luna-pro:batch), כשלשון המאמר לצדו לבדיקה. עדיין לא עבר עריכה אנושית. כל דבר חשוב יש לבדוק מול לשון המאמר.

הרבי ביקש ללמוד את מאמרי פרשת השבוע, «הפרשה החסידית», באותו שבוע, מחולקים לשבעת ימיו (Sichah of Shabbos Parshas Vayakhel 5725). למה ללמוד, וברכות הרבי: [/likuteitorah.com/about/the-chassidishe-parsha](https://likuteitorah.com/about/the-chassidishe-parsha) (Toras Menachem vol. 42, pp. 306-309).

מיזם חינוכי ולא מסחרי. אין כאן מכירה. אין שיוך לקה"ת, ל־Sefaria או לספריית ליובאוויטש. © likuteitorah.com

מתוך likuteitorah.com/he/likutei-torah/shelach/1/

מוקדש לכבוד

מוקדש לכבוד הגאון המקובל רבי לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל

אבי הרבי, רבי לוי יצחק